

Proletari din toate țările, uniți-vă !

ANUL XV

Nr. 10 (514)

Sîmbătă

4 martie

1972

8 pagini

1 leu

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

Prestigiul culturii românești

— Cuvîntare rostită la Intemeierea

Asociației scriitorilor din București —

Simați tovarăși,

După o zi de muncă intensă, într-o atmosferă de lucru constructivă, de dispute, de discuții, am întemeiat împreună Asociația scriitorilor din București, cea mai numeroasă, intrucît în București trăiesc și lucrează marea majoritate a scriitorilor din România.

Acum cînd dumneavoastră v-ați exprimat voința alegînd pe cei care ați crezut că trebuie să-i alegeți, se cuvine ca în numele acestui comitet ales astăzi, să vă mulțumim. Peste 365 de zile, făcînd bilanțul muncii noastre, vom ști în ce măsură încrederea pe care ne-ați acordat-o, a fost justificată. Nu vom putea duce la îndeplinire sarcinile pe care le avem fără sprijinul întregii noastre obști. E prea devreme să prezentăm un program detaliat de lucru, dar va trebui în cel mai scurt timp să-l întocmim și să vi-l aducem la cunoștință.

În activitatea Asociației scriitorilor din București, va trebui să domnească un spirit de colegialitate, de demnitate umană, de demnitate scriitoricească, de demnitate de comuniști; va trebui să lucrăm astfel încît să lăsăm de-o parte toate măruntele neînțelegeri — genus iritabile! — deoarece noi, comuniști sau necomuniști, toți sîntem de acord că trebuie în primul rînd să slujim prin munca noastră poporul acesta al nostru, pămîntul acesta pe care ne-am născut, Partidul Comunist Român care ne îndrumă, ne-a îndrumat și ne va îndruma în permanență, pentru a deveni ceea ce toți dorim să fim: oameni de nădejde ai acestui țări.

Secretarul general al Partidului Comunist Român, tovarășul Nicolae Ceaușescu în repetate rînduri ne-a atras atenția asupra importanței pe care scriitorul o are în societate și în special în societatea noastră socialistă din România; ne-a atras atenția asupra demnității pe care trebuie s-o aibă scriitorul în societatea noastră, asupra rolului pe care literatura îl joacă în societate, un rol de seamă, înțeles în complexitatea lui și în strînsă legătură cu specificul artistic.

Asociația din București va răspunde așa cum se cuvine acestor apeluri, pe care secretarul nostru general le face în numele partidului, în numele poporului român. Repeț, tovarăși, nu am pretenția de a prezenta în fața dumneavoastră un plan detaliat de lucru. Va trebui să înființăm secții de creație în care să discutăm tovarășește, prietenește, să ne confruntăm opiniile pentru ca literatura noastră să devină expresia vibrantă a celei mai nobile conștiințe, a celor mai nobile sentimente.

Va trebui să dăm o atenție deosebită problemelor de viață ale scriitorilor. Avem sprijinul conducerii de partid, avem sprijinul conducerii organizației de partid a orașului București, avem sprijinul conducerii Uniunii Scriitorilor cu care vom lucra în strînsă colaborare pentru a îndeplini sarcinile ce ne revin.

Vă asigur că oricît de complexe, oricît de dificile ar fi sarcinile noastre, noi le vom duce la bun sfîrșit într-un spirit de înțelegere, într-un spirit constructiv, cu dorința de a ajuta pe fiecare scriitor în parte și de a spori prestigiul culturii românești în lume.

Sîntem siguri că vom găsi soluții tuturor problemelor care ne apar în față. Contăm, tovarăși, pe sprijinul dumneavoastră.

George MACOVESCU

Desen de CONSTANTIN DÎPSĂ
(În paginile 2-6, alte desene ale artistului)

virgil teodorescu

Neprețuit

*Neprețuit în ochii mei este păstorul
omnitor,
Acel păstor ce cîntă din fluierul de os
Pentru-a rămîne treaz în timpul
miresmelor amețitoare,
Pentru-a putea să-și miie turma
De la iernat la pășunat,
S-o ducă mai departe de mlaștini,
Mai departe
De paștile roase de-argăseală,
De mlădioase ierburi cu melci
multicolori,
Spre marile platouri care domină
valea,
Și în superba-i Lină învelit,
Să corecteze-ntotdeauna unghiul.*

Cenaclu

Marti 7 martie, a.c. ora 18.00, la Casa Scriitorilor „Mihail Sadoveanu” din Calea Victoriei 115, va avea loc ședința de lucru a cenaclului revistei noastre.

Vor citi poezie Liana Corciu și Horia Roșca, iar proză Stelian Zamora.

În încheiere, actrița Irina Birlădeanu va recita poezie clasică și contemporană.

ÎN ACEST NUMĂR

„Regăsirea destinului” — 4 critici literari

despre romanul „Marele singuratic” de Marin Preda

Poeme de Max Jacob. — prezentare și traducere de Vasile Nicolescu

Constituirea Asociației scriitorilor din București

Potrivit prevederilor Statutului Uniunii Scriitorilor, adoptat la ultima conferință pe țară a uniunii, joi a avut loc, la Sala mică a Palatului, adunarea generală de constituire a Asociației scriitorilor din București.

Au luat parte tovarășii Dumitru Popescu, membru al Comitetului Executiv, secretar al C.C. al P.C.R., și Dumitru Popa, membru al Comitetului Executiv al C.C. al P.C.R., prim-secretar al Comitetului municipal București al P.C.R.

La lucrări au participat peste 500 de prozatori, poeți, dramaturgi, critici și istorici literari din Capitală, membri ai Uniunii Scriitorilor.

Adunarea a fost deschisă de acad. Zaharia Stancu, președintele Uniunii Scriitorilor din România, care a relevat grija permanentă a conducerii partidului și statului nostru, personal a tovarășului Nicolae Ceaușescu, pentru dezvoltarea literaturii, pentru asigurarea unor condiții propice de muncă și viață tuturor creatorilor de valori literare. Vorbitorul a subliniat principalele realizări obținute pe tărîmul literaturii, spiritul creator, de responsabilitate cetățenească și patriotice, de care sînt animați scriitorii — români, maghiari, germani și de alte naționalități — în activitatea ce o desfășoară, în lumina documentelor Plenarei C.C. al P.C.R. din noiembrie 1971. S-a arătat că, în ultimii ani, au fost realizate opere valoroase, care oglîndesc, în paginile lor, munca entuziastă a poporului nostru, desfășurată sub conducerea partidului, pentru edificarea societății socialiste, pentru ridicarea României pe noi trepte de progres și civilizație.

Referindu-se la posibilitățile și perspectivele pe care le deschide Asociația scriitorilor

bucureșteni, asociație ce grupează un mare număr de personalități ale scriurii românești contemporane, acad. Zaharia Stancu a menționat că ei îi revine sarcina de a strînge și mai mult legătura dintre autori și cititori, de a apropia oamenii de litere de viață, în scopul reflectării veridice și la un superior nivel artistic a relațiilor socialiste din patria noastră.

Comitetul de conducere ales prin vot secret de asociația bucureșteană constituită în această ședință este alcătuit din: Radu Boureanu, Nina Cassian, Constantin Chiriță, Geza Domokos, Geo Dumitrescu, Arnold Hauser, Eugen Jhebeleanu, George Macovescu, Fănuș Neagu, Marin Preda, Virgil Teodorescu. Ca secretar al asociației a fost ales George Macovescu, care a prezentat adunării o schiță de program de lucru al asociației, precum și sarcinile ce revin acestei organizații pentru pregătirea Conferinței naționale a scriitorilor. Au fost aleși, de asemenea, ca secretari adjuncți ai asociației Constantin Chiriță, Domokos Geza și Fănuș Neagu.

În încheierea adunării a luat cuvîntul tovarășul Dumitru Popescu, care a transmis din partea secretarului general al partidului, tovarășul Nicolae Ceaușescu, un salut cordial Asociației scriitorilor din București, felicitări călduroase și urări de succes conducerii asociației, întregii obști a scriitorilor bucureșteni. În continuare, vorbitorul a evidențiat rolul important pe care îi are de îndeplinit noua asociație înființată în mobilizarea tuturor forțelor scriitoricești din capitala țării la făurirea unor opere de înaltă tinută artistică și ideologică, corespunzătoare cerințelor și exigențelor etapei actuale de dezvoltare a patriei noastre socialiste, nevoilor spirituale ale întregului nostru popor.

Intr-o atmosferă însuflețită, participanții au adresat
Comitetului Central al partidului, tovarășului

NICOLAE CEAUȘESCU

următoarea telegramă:

Adunarea generală a scriitorilor din Capitală, întrunită astăzi, 2 martie 1972, pentru constituirea Asociației scriitorilor din București, își îndreaptă primul ei gînd către Partidul Comunist Român și conducerea sa, în frunte cu dumneavoastră, iubite tovarășe secretar general, asigurîndu-vă de adevărată și deplină a întreaga politică a Partidului Comunist Român, conducător înțelept, devotat și neobosit al eforturilor poporului nostru pentru edificarea celei mai drepte și mai nobile societăți din istoria acestei țări: societatea socialistă.

Constituită într-o perioadă de înaltă eferescență creatoare, cînd poporul nostru își consacra întreaga energie împlinirii programului adoptat de Congresul al X-lea al partidului, documentelor Plenarei Comitetului Central din 3-5 noiembrie 1971, Asociația scriitorilor din București, exprimîndu-și adevărată și deplină în politica marxist-leninistă a Partidului Comunist Român cu privire la rolul și rîndul artei și literaturii în societatea socialistă, își propune, din primele clipe ale existenței sale, să militeze pentru o literatură realistă și umanistă, de înaltă valoare artistică, îndreptînd în acest sens atenția și interesul membrilor ei — scriitorii bucureșteni — spre cea mai autentică sursă de creație, spre realitatea noastră contemporană, spre minunății oameni ai patriei noastre, spre cei care construiesc cu eroism, abnegație și sacrificiu, societatea socialistă multilateral dezvoltată pe aceste vechi și rodnice pămînturi românești.

Asociația scriitorilor din București, care cuprinde numeroase și valoroase forțe scriitoricești, se angajează în fața dumneavoastră, iubite și stimate tovarășe Nicolae Ceaușescu, să se prezinte la Conferința națională a scriitorilor cu conștiința responsabilității sale față de patria noastră socialistă, angajîndu-se cu toată forța ei creatoare în vasta operă condusă cu strălucire de Partidul Comunist Român pentru creșterea necontenită a prestigiului culturii și artei României socialiste.

Împrietenirea cu clasicii

atribut sigur și fundamental al clasicismului.

În ce privește vechimea, pe care Sainte-Beuve o admite printre însușirile determinate ale clasicității unei opere, dar fără să-i atribuie o soluție absolută, sînt cîteva precizări de făcut. Vechimea, în literatură, nu înseamnă de loc perfecțiune, mai exact, faptul că un autor e vechi nu conferă acestuia perfecțiunea clasică. Să nu putem oare spune cu o oarecare siguranță că o operă literară e valoroasă și că e de valoroasă decît numai după un secol de la apariția ei? Ația vreme cît criteriile de selecție sînt numai vechimea și acele vagi și prea generale însușiri de care vorbește Sainte-Beuve. În definiția sa, desigur că timpul este judecătorul exclusiv în ce privește clasarea operelor literare. Să nu uităm însă că fiecare epocă privește și primește o operă literară în modul ei deosebit; lucrul a mai fost spus și constituie un adevăr bine cunoscut. Dacă privim astfel lucrurile, atunci ajungem la concluzia că fiecare epocă ia din tezaurul clasic ceea ce i se potrivește și că nu toate epocile iau același lucru. Ce înseamnă asta, de fapt? Înseamnă că un autor considerat drept clasic la o epocă dată și într-un mediu social dat poate să nu mai fie considerat ca atare în altă epocă și în alt mediu. Dintr-o dată atunci criteriul vechimii dispare. Elimînd vechimea din însușirile absolute necesare unui autor ca să ajungă clasic, putem foarte bine, ba chiar avem dreptul să considerăm drept clasic un autor apropiat în timp de noi, un autor în viață.

Totodată, sînt scriitorii care, considerați dinoinăz drept clasici, și-au pierdut cu timpul calitatea aceasta. Astăzi, „Ira de argint, Silheanu”, „Mumulea, glas de durere”, Mureșanu, Cirlova, chiar și Bolintineanu, pomeniți cu entuziasm de Eminescu în „Epi-gonii”, nu mai au valoarea exemplară pe care o aveau pe la 1870. Aceștia, și alții alții care figurează cu considerabile extrase din scrierile lor în „Lepturariul” lui Aron Pumnul, sînt intereseși desigur pentru cercetătorii istoriei literare, dar foarte departe de a putea fi socotiți drept clasici în sensul pe care în-cerc să-l definim aici. S-ar face un studiu instructiv despre acei scriitori care au fost considerați drept clasici la un moment dat din pricină că pe vremea lor literatura nu era încă destul de dezvoltată și deci nu se iviseră alții mai buni decît ei.

Dar clasicismul este oare numai o chestiune de cronologie, de situație în timp? Nu cumva e în legătură cu conformația psihică a omului? Nu există oare firi clasice? Multă vreme un loc comun al teoriei literare a fost acesta: clasicismul înseamnă echilibru, armonie, limpezime, generalitate, iar romantismul înseamnă dezechilibru, zbucium, incertitudine, particularitate. (Goethe mergea chiar mai departe și afirma tăios: „numesc clasic ce e sănătos, romantic ce e bolnav” — în convorbirea cu Eckermann de la 2 aprilie 1829 — ceea ce implică afirmația că clasicismul înseamnă normă, iar romantismul abatere de la normă.) Antinomia aceasta trebuie cercetată cu spirit critic. Dacă romantismul, înainte de a fi un curent literar, este un mod de a simți și de a interpreta realitatea, nu s-ar putea spune același lucru despre clasicism. Romantismul nu se poate dobindi prin educație, prin cultivare,

prin exercițiu. Clasicismul se poate căpăta. Te naști romantic, poți deveni clasic. Și mai este ceva, poate și mai important. Romantismul, ca mod de a simți, i se opune, în chip necesar și firesc, realismul, care e în legătură de asemenea cu conformația psihică a omului. Romanticul este inclinat către fantezie; realistul, către observația exactă, către extragerea din realitate a ceea ce este caracteristic, și nu către reproducerea de-a valma a realității, ceea ce constituie un mod de a vedea plat și superficial. Dar chiar și termenii antinomiei clasic-romantic sînt criticabili. Armonie, echilibru, limpezime, ordine sînt, desigur, unora, însușiri înnăscute, dar de cele mai multe ori ele se dobîndesc prin educație și exercițiu. Un realist ca Tolstoi le are în cel mai mare grad, un romantic cum e Edgar Poe le are și el, în expresie mai cu seamă, și tot așa și Gerard de Nerval, al romantic de basină. Iar în ce privește antinomia realism-romantism, mai adîncă, fiindcă privește conformația psihică, nu este nici ea absolută. Observația realității se poate perfect îmblînda cu visul. De obicei marile opere clasice, acelea care au rezistat la toate talazurile uitării, înfățișază piscuri aspre și greu de uscat. Pentru a le aunge nu e destul numai entuziasmul tineretii. Urcușul lor cere experiență, răbdare, pricepere. Tot în acea „Causeries du Lundi” din care am citat și care e un adevărat poem critic prin adîncimea împede a gîndului și prin măsurata frumusețe a frazei, Sainte-Beuve vorbește astfel despre împrietenirea cu clasicii. „Feriți-vă aceia care citesc, care recitesc, aceia care pot să asculte în lecturile lor de libera lor înclinare! Vine o vreme în viață cînd, după ce-ai făcut toate călătoriile, după ce-ai isprăvit toate experiențele, n-ai altă plăcere mai mare decît să studiezi și să adîncești lucrurile pe care le ști. Să gusti ceea ce simți, precum și să vezi și să revezi pe oamenii pe care îi iubești! limpezii delicii ale inimii și ale gustului în vîrstă maturității. De-abia atunci cuvîntul acesta de clasic capătă sensul lui cel adevărat, definindu-se pentru orice om de gust printr-o alegere făcută cu o dragoste fără împotrivire. Atunci gustul e copt, format și definitiv: bunul simț, dacă e să vină, s-a desăvîrșit. Nu mai ai nici timp să încerci, nici poftă să pornești în căutare. Te mulțumești cu prietenii pe care îi ai, cu cei pe care i-ai încercat vîntînd multă vreme cu ei împreună. Vin vechi, cărți vechi și vechi prieteni! (...) Și atunci ne îndreptăm spre vechii autori din cei vechi și buni, sfătîindu-ne cu ei mereu, cerîndu-i o prietenie care nu înșală și de care nu ne-am putea lipsi, precum și impresia aceea obișnuită de seninătate și de voie bună care ne împacă cu oamenii și cu noi înșine”.

Împrietenirea cu clasicii aparține întotdeauna inițiativei proprii. Este o experiență pe care un om cu gustul culturii trebuie s-o facă, fără prejudecăți și cu spiritul critic intact. Este un prilej de a se apropia în viață de ceea ce este durabil. Asta te ajută să consideri prezentul cu priviri mai potolite poate, dar în același timp mai statornice, obișnuindu-te să descoperi în actualitate ceea ce este într-adevăr capabil să dureze.

AI. PHILIPPIDE

Doctoratul lui Titu Maiorescu și disertația de la Giessen

Istoria literară consemnează ca teză a doctoratului în filosofie trecut de Titu Maiorescu la Giessen în 1890, o disertație latină: De Philosophia Herbarti. Este informația acreditată de S. Mchedrini în schița biografică. Sorcea, T. (1929), p. 32, și pusă în circulație cu autoritate de E. Lovinescu.

Intr-un articol publicat în Săptămâna nr. 29-25 iunie 1971, reluând chestiunea tezei cu care T. Maiorescu a trecut doctoratul în filosofie, Domnica Filimon, bazându-se pe corespondența maiorăsciană din Epistolariul, și pe ipoteze lansate de Mircea Florian și I. Brucăr susține ca teza, prezentată oral de Philosophia Herbarti, și Relația (având la bază manuscrisul aflat astăzi în Biblioteca Centrală de Stat, M.S.R. 2026, în caietul Încercări științifice sub titlul „Filosofische Dissertation” (Das Verhältniss-Berlin, 1859).

Desigur că doar cercetarea arhivelor germane ar putea pune punct acestei discuții. Dar fiind însăși informația pe care Titu Maiorescu o dă, în anii formative ale filosofiei, noțiuni de relație sau de raport, considerăm că merită să ne oprim asupra mss. citat, cu atât mai mult cu cât, în condiții de deosebită deosebită, el a stat totuși în atenția cercetătorilor operei maiorăsciene.

Capacitatea speculativă în acest domeniu a lui T. Maiorescu — la doar 19 ani — precum și causticitatea spiritului său sînt într-adevăr uluitoare mai ales pentru acele vremi și în acel climat în care (tot dintr-o scrisoare a lui deținem informația), „Sturzești, înscrisă în Nașterea și povestită în marea cu ocazia mîndriei că din filosofia nu pricepe nici o bombă, cînd asigură că mă ocup de doi ani cu filosofia și proce-deu, se uită la mine ca la o minune”. (Berlin 30 Nov. 1859).

Se pare apoi că tot uluiri, după susținerea tezei, au rămas și cei de la Giessen pentru că, în acel context al vremii și al locului (ne aflăm în patria filosofiei anti — și post negativiste) se tezează pe afirmația că filosofia este „sursă relativă pură”, era într-adevăr un act de mare curaj. Prin această afirmație se pare că susține o teză, el face ceea ce mai îndrăznește reducerea pe care doar structuralismul secolului XX s-a mai bazat: se face la adresa filosofiei. T. M. n-a făcut-o însă cu intenționalitatea distrugătoare cu care o face Ogden în „The Meaning of Meaning” de pildă, sau M. Foucault în „Les mots et les choses”. Ceea ce face el este doar jaloarea unei înțepături în studiul filosofiei și a disciplinelor adiacente și, din care ar putea proveni, după cum de altfel au și provenit, noile opinii critice la adresa acestor domenii. Noutatea și cutezanța opiniilor îl fac să fie deci imediat apreciat, de cei de la Giessen. Așa se și explică apoi că în teza proiectată pentru Sorbona — este vorba de teza lui de doctorat în litere și filosofie de la Paris — discuția e susținută apoi în lumina dictonurilor hegelienilor: Was wirklich ist, ist vernünftig”. Rigurosa demonstrație este carteziană iar sistemul de o stringență kantiană. Școala și filosofia germană își puseseră pentru todeauna amprenta pe el, după cum de altfel aceeași amprentă o va pune și el pe tot ceea ce va face și în special pe cultura românească. Teza, scrisă într-o fluentă germană, are 123 de pagini de cartă scrisă cu mînă.

În introducerea, prima așerie, numerotată chiar, este aceea că „Filozofia și prelucrarea conceptului”. Aici e mai puțin original, împrumutîndu-și ideea de la Herbart. Acesta e însă doar punctul de plecare pentru că în stabilirea coordonatelor și a importanței fiecărui domeniu, dintre cele subsumate marelui cîmp al filosofiei, el aplică criteriul cu totul propriu. La baza tuturor rămîne însă relația dintre concepte, care determină judecările iar acestea la rîndul lor concluziile pe baza cărora se constituie demeniul logicii. Aprofundarea conceptelor care „cu cît sînt mai analizate, cu atît devin mai ambigue” duce la descoperirea și fundamentarea metafizice. Studiul conceptelor, care provin din sentințele date asupra circumstanțelor (Beifall și Missfallen) determină Estetica. Logica rămîne însă pentru el suferința filosofiei „deoarece ea se ocupă cu raporturile dintre concepte și nu cu conceptele înseși cum face Metafizica”. În virtutea aceluiași criteriu valoric stabilește apoi și opoziția și ierarhia dintre Metafizică și filozofie una ocupîndu-se cum am văzut de relația dintre elementele gândirii, concepte, iar cealaltă, Metafizica cu relațiile dintre Gîndire și Ființă.

Relației dintre concepte, ca fiind aceea care ordonează diversitatea lumii într-un sistem unitar, posibil de gîndit și manevrat, T. Maiorescu îi conferă, pentru acest motiv, cea mai mare importanță în gîndirea sa.

Spre deosebire însă de Herbart, din chingile Gîndirii căruia odată acceptate premisele erau greu de ieșit, T. Maiorescu face din Relație, sau mai bine zis din ideea de corelare sistematică

și ordonatorie a părților oricărui întreg, nucleul filozofiei proprii.

Relația și nu conceptele va fi „Ceea ce face filozofia științifică”. (Das Verhältniss ist es (nicht der Begriff) das die Philosophie zuerst rationellen Wissenschaft macht; und aus dem Verhältniss werden sich auch die Teile der Philosophie ableiten lassen-). „Cunoștințele obiectelor și cele ale lumii pensatoriale, alcătuiesc în viziunea maiorăsciană Diversitatea. Ordonația acestei diversități într-o unitate duce la apariția Sistemului în cadrul căruia însă relația nu se mai constituie între lucruri ci între concepte pe bază de funcționalitate, adică de mecanicism, plasat de data aceasta în domeniul celor mai pure abstracții. Această facultate de a constitui relații, este, în viziunea lui Maiorescu, apriorică și datorită acestui fapt ea va ține de domeniul psihologiei, de unde reiese apoi că pe această disciplină de fapt se vor constitui fundamentale filozofiei (p. 45). Ideea de aifer și herbartiană și T. Maiorescu o va depăși dintr-o șirama de limitele ei mai ales atunci cînd spune în cuprinsul aceluiași teze, că dificultatea scrierii unei psihologii provine din imposibilitatea descrierii mecanismelor afective și a pensurilor în spațial. Cu această însăși rămîne neechivalență și problema celui, partitului sau factorial constituitiv al gîndirii raționale pe care, ca să-l exploreze totuși, le trece în sarcina problematicii, adică în domeniul care mai târziu va constitui cea mai interesantă parte a filozofiei contemporane (teza de la Herbart nici prin gînd nu-i trece). Înțelegerea de claritate și constanță de fapt că problemele eului nu se rezolvă prin diverse metode raportuale sau relaționale — el va renunța la aceste complicații nu însă fără a le renunța însăși importanța — menționîndu-se în timpul său profesor, în gîndul relaționat. Un alt fapt interesant pe care îl stabilește Maiorescu în teza sa este accelerarea între domeniile de activitate ale științelor. Psihologia stă la baza tuturor explicărilor modului de constituire a conceptelor. Din ea provine într-un sens logic, cuplarea și de studiu relațiilor și, într-alt sens etica bazată pe înțelegerea corelării dintre necesitate și libertate. Din logică se ajunge apoi la Metafizică și la raporturile cu conceptuale și mecanice, iar pe urmă la etică, în logică se aprofundează conceptele ori în psihologie se aprofundează opozițiile conceptuale. Metafizica apare ca o coordonare a definițiilor raporturilor sus-menționate, într-un domeniu specific și care este plasat dincolo de acestea pe toate însă înglobîndu-le, general filozofia. Aplicația acestei viziuni propice asupra istoriei filozofiei în cap. III al tezei trece la judecarea de valoare. „Platon prelucra și gîndirea. Aristotel gîndea”. Iar Descartes pune la punct însă modul de ordonare al științelor.

O remarcă ordonatoare la adresa întregii filozofii franceze de pînă la el — care explică de altfel neînțelegerea suferită de acceptarea tezei la Sorbona și la coexistența, faptul pentru care la Paris, nu nu s-a trecut doctoratul — este aceea că „în Germania spiritul critic a destrăbîntat filozofia franceză, pentru că: nimeni nu înțelege și nu înțelege”. (Berlin 30 Nov. 1859).

Importanța pentru Maiorescu în concluziile viziunii însăși Conceptului de tip, conceput ca relație între eu și lume, problema libertății omului și cea a morții. Cum am spus însă, acestea sînt doar probleme importante pentru el, atenția lui fiind mai degrabă asupra raportului istoric dintre Herbart și Hegel pe care îl emblematizează cu cel dintre Parmenide și Heraclit, și asupra metafizicii lui Leibniz în care vede cel mai complex sistem formal de gîndire.

În concluzii însăși limitează filozofia la problemele cunoașterii și la raporturile dintre principalul causal și lăun și gîndire. Din toate acestea, ceea ce se observă însăși pentru filozofia maiorăsciană deosebită din această teză, e că ea s-a rezumat pînă la urmă după un model herbartian, eliminat în special de Kantianism și cu o vîdită respingere a lui Hegel. Preocupată peste tot gîndul față de raportul logic herbartian, a cărui înțelegere însă este totală respunse. Estetica lui este mai kantiană cu implicații hegeliene în definiția transumană (Praxios și o idee înțelegătoare în formă sensibilă. Logica pe care o scrie ar avea să se completeze cu o psihologie, în care lucrurile sînt înțelese și înțelese pînă la urmă, reamintind însăși necesitatea formalizării logicale al gîndirii și la gîndirea pentru ordonarea ei, pentru care de altfel a și căutat să impună în cultura românească adaptarea riguroasă a conceptelor aceluși de compari. Revenind însăși la Teza lui „Despre Relație”, era firesc săvîrșim un comentariu de natură spiritualistă, din acel timp ea să fie bine primită numai în Germania și la Sorbona.

Ceea ce conținea după cum de altfel mărturisim chiar T. Maiorescu în Scrisorile către elenistul Egger, din 8 Mai 1881, e că prin această teză el urmărea claritatea unei idei care să poată deveni baza teoretică a unei logici și eticii pe care după aceea să se poată clădi cultura noastră. Și aceasta de fapt, este cel mai important lucru de reținut pentru gîndirea filozofică maiorăsciană din epoca ei de formare.

Marcel PETRISON

ne scriu cititorii

Am ales pentru corespondența de astăzi, scrisorile care fac referințe directe la conținutul revistei „Luceafărul”. Pentru aprecieri multumim, nedumeririlor încercăm să le răspundem, criticile întemeiate ni le înșusim.

MIHAI MURĂRAȘU — Deva. „În afară lucrărilor de proză și poezie, am apreciat uneori în revista dumneavoastră și paginile de traduceri din literatura străină. Mi-au rămas în minte cele două de poezii traduse alt de frumos de Taseu Gheorghiu și unele proze traduse de Gabriel Gafita. Dar în ultima vreme, traducerile din revista dumneavoastră s-au împuținat. De ce nu există o pagină sîmțornică pentru acest gen de producții?”

Dimensiunile revistei „Luceafărul” sunt limitate față de numărul mare de materiale care se cer a fi publicate. Redacția noastră posedă un portofoliu valoros de traduceri care vor fi tipărite în funcție de spațiul existent. Dacă le-am acordat lor prioritate absolută, fără-nicioială că alte compartimente ale revistei ar avea de suferit.

ILIE HOBAR — Cusdroara-Năsăud: „În partea Iecului de unde ne tragem există bogate tradiții de folclor. Mă interesează foarte mult folclorul, dar după cite observ nici alte reviste literare și nici revista „Luceafărul” nu se interesează de asemenea producțiuni. Folclorul este la dumneavoastră demodat?”

Cum o să fie? După cite știu, emisiunile de radio și televiziune sunt realizate la București și nu se poate spune că programele lor omit producțiunile folclorice. Există deasemenea o revistă a „Institutului de etnografie și folclor”, specializată tocmai în problemele care vă interesează. Apelați cu mare încredere la conținutul ei, veți găsi referințe competente în ceea ce privește pe creatorii anonimi. În ce ne privește, o-

biția noastră se îndreaptă deocamdată către creatorii cu prenumele pus înaintea numelui de familie.

MARIA TEREZA I. — „Cîtescu cu mare pasiune Poșta Redacției semnătă de prozatorul Fănuș Neagu. Este foarte spirituosă și veselă. N-ar putea să beneficieze de un spațiu mai cuprinzător?”

Foarte măgălit de aprecierile dumneavoastră și ale altora, prozatorul Fănuș Neagu este gata să și amplifice rubrica. Ne întrebăm însă dacă satisfacția dumneavoastră va fi împărtășită și de clienții Poștei Redacției.

PETRESCU MARCEL — Cornis: „Revista dumneavoastră s-a făcut simțită la noi în provincie prin interviurile ei. Mai aflăm și noi cine sunt scriitorii și altfel decît din cărți. De ce nu publicați mai multe interviuri, nouă ne-ar place mult.”

Vă credem pe cuvînt, tovarășe Petrescu, dar vă recomandăm cu căldură să rămîneți la... cărți.

ILEANA BALDOMIR — Fetești: „Sunt mamă a doi copii și mă interesează foarte mult literatura pentru tineret. Urmăresc revistele literare sperînd să găsesc ce mă interesează. Băieții mei sînt în ultimele clase ale liceului și aș dori să le ofer o literatură pe gustul lor. Revistele nu publică însă nici un fel de literatură pentru adolescenți și nici cronici literare nu există care să-i spună unde poți să găsești. Dumneavoastră de ce nu publicați?”

Publicăm atunci cînd cărțile pentru adolescenți înfrunesc călătoria necesară pentru a dobîndi obiectul unor cronici. Din nefericire lucrul acesta se întîmplă destul de rar. În ce privește producțiile de proză pentru adolescenți, le-am publicat cu plăcere dacă ar fi izbutite și dacă revistei noastre i s-ar face oferte de acest fel.

pro și contra

Creaii originale ale pionierilor bucureșteni

Consiliul Municipal București al Organizației de pionieri a editat un volum cuprinzînd creații literare originale ale pionierilor, creații care au fost selectate în urma „Concursului literar al pionierilor și scoliarilor pe 1971” și dedicate omagial Partidului.

În afara lucrărilor premiate antologia cuprinde și alte creații ogîndind o însemnă activitate desfășurată în cercurile literare ale Palatului Pionierilor îndrumate de poeta Veronica Porumbacu. Prin grăia entuziastului profesor Claudiu Vodă, culegerea arată ca o adevărată antologie de poezie, proză și reportaj, născută să reflecte sentimentele sincere și calde ale copiilor față de țară, în care trăiesc și față de conducătorii ei. Remarcăm cîteva talente certe de care sperăm că vom auzi în viitor: Beatrice German, Doina Alexzandru, Irina Vasovskii, Tamara Popescu, Liviu Papadima.

O expoziție

Ne obișnușem, dintr-o predispoziție optimistă, să privim expozițiile de la Apollo ca pe niște evenimente deosebite care să ne inițieze în fenomenul artistic contemporan dintr-o perspectivă mai largă.

Expozițiile Elenei Uță Chelaru, a Anghelii Popa Brădean (pictură) și a Elenei Hariga Aramescu (sculptură) sînt niște cumînți vedere ale unei monotonii speciale care nu tulbură nici un gînd și nu dau nici o iluzie.

Rostul acestor expoziții ar fi fost acela de a redă un moment interesant din creația artiștilor și nicicum de a prezenta cu orice preț în această expoziție. Trebuie deci invitate ambițiile și incurajate realizările. Nu se poate concepe că un veritabil artist nu poate să expună decît atunci cînd el crede că a realizat ceva interesant după o îndelungă activitate, ceva care să marcheze o tendință originală menită să influențeze și să tulbure chiar sentimentul nostru pentru arta contemporană.

Gbr. M

Prostologicon

„Înșuși Ene Cernescu se obișnușe într-atît cu apelative de tipul: „Nea Gîngiuș-Han” ori „Tovarășe Gîngiuș-Han” încît atunci cînd cineva îl striga pe numele lui adevărat aproape că tresărea.”

(„Ateneu”, nr. 2 februarie 1972).

„Sînt situații cînd unele femei sînt duse în spate de restul muncitorilor din atelier.”

(„România liberă” din 27 II 1972).

„Stătuțina aceasta de munte, unde mă aflu de cîteva zile, nu e încă dezvoltată, cei care vin sau camere cu chirie de la localnici.”

„Pe porțile, Radu Petrescu este o soție a lui Petru Popescu...”

(„Astra”, nr. 2 1972).

„Urc și cobor fără să gîfii. Există la Sinaia o casă pitivă chiar în coasta Furnicii, unde mă pregăseseră ori de cite ori mă satur de matematică.”

(„România Pitorească” nr. 3 1972).

„Mihalcea e expediția fulgerător și rafală de creșteri în stomacul adevăratului, care a trebuit să coboare blocajul pentru apărarea ficatului. A urmat o excepțională lăzitură în cilul bărbiei după care lîscuș a căzut defintiv la podera.”

(„Informația”, 28 II 1972).

proverbe

Cînd doi se ceartă și al treilea nu se mai ivește

— Bă, acu' nu că mi-ești văr da' ai zis!
— Eu?!
— Tu, cine mama dracu'...
— Porosteia aia?
— Aia!
— Eu?
— Tu!
— Să fi zis eu, adică...
— Tu, bă, în ce nație de discuție ne aflăm noi acu?
— O! fi zis, da care dintre ele?
— Aia!
— Aia cu că...
— Las-o p-ai!
— Atunci te-o fi bîdînd gîndul la alătlă...
— E, e...
— N-am zis-o eu.
— Bă!
— Niciun bă!
— Asta mi-e rădăritu' și asta mi-e crucea dacă eu...
— Mă dau!
— Să-i sard iapa cui a văzui ochii, na, caz că eu...
— Mă dau!
— Cu lopata aia!
— Cu!
— De palmă vreau să zic...
— De! vreau să zic și eu.
— Ți-a srit sîmbăta, te pomene...
— Mi-a srit!
— Mă Airinie?!
— Bă Eftimie.
— Dat, mă? Dă!
— Mă dau!
— Dă mă, dă!
— Mă!
— Dai, n-ai, căscă Eftimie cînd Airinie ridică palma și o lăsu moale, jos. Ce-aș fi zis eu, adică, se încurajă el, cum că ai fi d'ia care pune laptele în sticlă și-l linge pe din-afară!
— Ți-am zis s-o lași p-asta.
— Ba n-ai zis, am zis eu că n-am zis.
Era căldură mare, o grămadă de grade la umbră, umbră de salcîm. Și cam așa se lungea neînțele-

rea de sub pălăria lui Eftimie contra celei de sub șapca lui Airinie.

Amîndouă cumpărate atunci de la țîră de unde se întorceau cam făcuși gutui. Al treilea ca să se ivească cînd doi se ceartă și să cîștige, cum bine și clar e prevăzută în vorba înțeleaptă, nu se ivea. Pregeta poate din cauza căldurii. Așa că greul și chinul pică tot pe ei.

Se mai odîhniră nițel, își mai făcură vînt cu pălăria unu, cu șapca altu, după care Eftimie se opini și și porni iar:

— Atunci oi fi zis-o paia că se tine norocul după tine ca muștele după cîini în postul Crăciunului.

— Nici p-asta.

— Da ce! se cam enervă Eftimie.

— Nu se lovește.

— Atunci, mai caută Eftimie, aia că ești făcut ac nouă țapi și isprăvit de un călugăr beat.

— Nuooo..., se apără Airinie.

— Cum și de ce?

— Ești prea prost ca s-o fi zis tu.

— Bravo, vere, foarte bravo! Eu prost, vază-zică?

Și Eftimie mai aprigă dădu. Dete, dete, pînd stete. Cînd să dea și Airinie, dădu tot Eftimie.

Stătură un timp bîimaci, după care Eftimie parcă e-mintîndu-și ceva, întrebă:

— Dăduți — cumva?

Și scăpără și fulgeră și el la palma după același tipic.

Și al treilea, al treilea nu se mai ivea odată ca să cîștige și să le taie chinul. Pregeta, precis, din cauza căldurii. Sau găsise alte surse de venituri.

Nicolae VELEA

astăzi în librării

EDITURA „EMINESCU”

— Teodor Vărgășel: Comentarii literare. — 306 pagini, 9 lei.
— Aurel Gurgășanu: Poartă cu sigetă, serviri. — 96 pagini, 4,75 lei.
— Z. Ornea: Scutit și cercetări. — 304 pagini, 8 lei.

EDITURA „CARTEA ROMÂNEASCĂ”

— Dan Dănilă: Visul și veghea, versuri. — 100 pagini, 7 lei.
— Iulian Vesper: Ascultînd noaptea versuri. — 208 pagini, 10,50 lei.
— Ion Omescu: Iadul și poezia, teatru. — 124 pagini, 4,50 lei.
— Stradălu: Lucian Levescu, roman, Traducere de Șerban Cioculescu. — 638 pagini, 21 lei.

EDITURA „ALBATROS”

— Petre Gîlăș: Cezar. Colecția „Oameni iluștri”. — 200 pagini, 5 lei.

EDITURA „ION CREANGĂ”

— Cezar Petrescu: Poeme. Prefață și traducere de Nicolae Argintescu. — Anon. Colecția „Cele mai frumoase poezii”. — 116 pagini, 4 lei.
— Cinci poezii române. Traducere, prefață și note de Ion Caronescu. Colecția „Cele mai frumoase poezii”. — 296 pagini, 4 lei.
— Modele de analiză literară și stilistică (De la I. Budă-Delescu la Zaharia Stancu). Edită îngrijită și prefațată de Al. Harnă. Colecția „Lycium”. — 364 pagini, 6 lei.

EDITURA „UNIVERS”

— Jean Bayet: Literatura latină. Seria „Istoria literară”. Traducere de Gabriela Creția. Traducere versurilor: Petre Stati. Studiu introductiv: Mihai Năchit. — 846 pagini, 42 lei.
— Ețsar Wallquet: Nopti de singurătate, roman. Traducere de Lucia Grun și George Sbrăvea. Prefață de George Sbrăvea. — 350 pagini, 7,25 lei.
— Nici un om nu e o insultă. Antologie de suetele neozelandeze. Traducere de Elena Herescu. — 252 pagini, 8,25 lei.

NICOLAE DIACONU

Poetul asupra versurilor căruiă am înțirizat cu privire astăzi mai mult decît de obicei se numește Nicolae Diaconu. Prezența sa aici, la poșta debutanților, se datorește exclusiv faptului că ne-a scris o scrisoare și căre răspuns nu putem să-l amin. În fapt, el este un autor destul de stăpîn pe mijloacele sale de exprimare și, în bună măsură, a primit chiar o confirmare a darurilor poetice de care dispune premiul din la colocolui studentesc de poezie acum doi ani.

Se întîmplă uneori, ca după un prim succes, reputat la o vîrstă prea tină, să intervingă o criză temporară, o perioadă mai îndelungată sau mai scurtă de regulere. Este fie o naturală criză de orgoliu, fie un răsîmp de meditație mai prelungit decît de obicei; cert este că astfel de interurperi au uneori loc și, dacă depășesc un anumit timp devin dureroase. Orgoliul de autor, amorțit și satisfăcut o vreme, se transformă într-un fel de secretă remușcare pentru delictul de a nu mai fi scris un timp prea îndelungat. Scrierea tînrului poet, revelatoare pentru ceea ce am putea numi complexul primului succes sau criza debutului, m-a emoționat: „De aproape doi ani de zile am scris foarte puțin. Imi viene foarte greu să-mi închipui că la acel colocviu am ob-

ținut un premiu și mă îndoiesc tot mai mult de valoarea poezilor mele.”

În fond, avem de-a face cu un autor serios și exigent cu sine însuși, pentru care actual scriului este un eveniment total, o aventură esențială și, de aceea, adesea crispantă. Tăcerea, și mai apoi neliniștea sa, tensiunea întrebării: „a fi sau nu fi poet”, pe care Nicolae Diaconu și-o pune cu toată gravitatea, sînt certe semne de noblete a spiritului și de vocație.

Invitîndu-l pe Nicolae Diaconu să eitească în această primăvară la una din sedințele cenaclului revistei, transcriu această gravă poezie de dragoste, revelată prin tensiunea aspiră a sentimentului. „Pe unde merg respir din oglinzi / Aerul verzu e și de veghează / Privirea mea întoarce spre infern / Pînă în somnul tău luminează... // Și îi alungă umbrele din margini / Să te coboare lent în amintire / De-am mers atît printre cîntări și spini / Ființa mea e toată o privire, // Iată, sînt tras prin noaptea la ede / Din valurile unei mări inițiale / Lururile mă rănesc de parcă ambu / Printru tășuri de metale // Dincolo de oglinzi tot spațiul te conține / Nu te-nsoțesc nici umbre nici lumină / Aidoana există în arderea de sine / Tu locuiești în cîntec ca într-un rest de vină.”

Versuri sigure și remarcabile.

Cezar BALTAG

posta redacției

P. Doru. Nu scrii, înșiri versuri ciupite din caietele-oracol pe care le fac să circule prin licee frumosele adolescente. În țara care vine nechemată / Dacă fulgii de zăpadă / va cădea ușor pe fata ta / Tu să-l lași să te sărute / Că-i trimis din partea mea”. Îți răspund că primăvara-n prejă-mă mi stă, dar eu speranțe noi și roze vise nu-mi mai pun în dumneață.

H. Serafim. Nu-ți voi „arunca în ochii greșile gramaticale”. N-aș termina nici într-o săptămîna. Voi cita din dumneață trei rînduri asupra cărora te sfătuesc să meditezi adnc: „În vers de poezie înțeleg că mulți vorbire / Să cînte vre-o mărire, / vre-o slavă, ori-i iubirea / Eu-n amalgan de vîchinge de coboi și alte soiumuri... După toate acestea pot să spun și eu ca și...”

Amzaru Haralambie: „acum mi-a rămas doar tristețea / paharului cu apă chioară”. Care Haralambie urăște apa norilor, fiindcă „îmi spală umbra / amestecînd-o cu pămînt / adinc și veteran”, drept care e tentat să se așeze „sub lut / naiv și grosolan”.

Moldoveanu Timișorean. Mă asigură că-mi scrii totdeauna cu multă plăcere. Mulțumesc din suflet. Și eu îți răspund cu plăcere. Dar nu-i nevoie să-mi mulțumesci. Și-acum să citim cu glas tare ul-

ma producțiune... „Încep ca să-mi simt măduarele stîmbe / Sau poate din contră aprinse / Imi lepadă sudoarea și-o las / În pustiu / Rezerva de apă a mortului viu / Doodată în mine tresare-un fior / Și nu-nici răcoare / Și nu-nici-nel-nor / E soare care m-aș-teaptă să mor / Dar din fectrice răsare o floare / o floare crescută în plin pustiu / Salvează de moarte un om încă viu. P.S. Eu nu vreau nici glorii, nici măriri / Ci pur și simplu fericii”. Dacă-mi dorești și mie un dram de fectrice, trimite-mi și alte manuscrise.

Pedro Gonzales. „Balada pentru chelneria Rozalia și diavolul Ioji” e făcută ca să împingă afară din circiumi un cîntec de beție ologă pe care-l cîntă, alături, îndrăgostiiți de vechi hangite. Frumos scrisă pe alocuri, groznic de scrisită în clipele cînd încerci să-ți dai în petec, să fii cu tot dinadinsul original. „Și instrumentul damat pe podeaua piezișă / S-a tot durigat c-un straniu tînguit”.

Ionel Nistor Lupoaie. Zici: „Pacea sfință cînd domnește / Bătrînețea-nținereste / Iar copii veseli crește”. Iar eu îți răspund că sint de acord, dar ce ne facem cu subiectul și cu predicatul, în ele de ce tragem cu arma, Ionel, de ce le împușcăm în oul glesnei?!

Fănuș NEAGU

regăsirea destinului

Un privilegiu literar

Există opere literare privilegiate, datorită nu vreunui factor exterior, ci însăși naturii lor. Ele ne readuc într-o lume a cărei vrajă am cunoscut-o și a rămas stăpână pe spiritul nostru. Prilejul de a intra în aceste universuri și pentru noi o plăcere rară; deschidem asemenea cărți cu sentimentul că am căpatat un dar neprețuit. Privilegiul lor e taina marelui creații de viață. Cine n-ar vrea să pătrundă mai intim în existența personajilor literare care l-au fascinat: Vautrin, Bezuhov, Stavroghin, Charles, K? Dorința aceasta legitimă o trezesc și „Morometii”, lui Marin Preda; și firesc așadar ca „Marele singuratic” noul roman în care ei reapar să ne atragă puternic din capul locului.

O lectură prea proaspătă mă silește să mă rezum aici doar la câteva însemnări fatale sumare. Luăm cunoștință în carte de o perioadă rămasă obscură a biografiei lui Nicolae Moromete; e epoca în care el, după ce fusese scos din munca de activist, lucrează la o grădiniță și ajunge inginer horticol, urmând niște cursuri fără frecvență și dându-și examenele respective. O lumină neașteptată cade asupra vieții interioare a personajului, făcându-l să câștige un relief considerabil sporit. Propriu zis, aflăm cum l-a marcat o experiență sentimentală tragică; Nicolae își trăiește sub ochii noștri marea iubire a existenței sale cu o pictoriță care se îmbolnăvește și moare. Marin Preda a scris un roman zguduitor de dragoste. Dar, ca în toate cărțile lui, experiențele umane de orice ordin sînt ridicate pe planul existențial. Iubirea, urmărită în dialectica ei exaltantă și dureroasă, devine o luptă pentru apărarea și biruirea singurătății omenești. Unde se oprește pornirea devoratoare a libertății altuia într-o mare dragoste? Cî poate ține combustionea aceasta sufletească? În ce fel partenerii tind

să se subjuge reciproc și nu pot fi fericiți decât cînd într-o asemenea robie? Dilemele acestea le urmărește romanul cu o acuitate excepțională. Pe Nicolae, „marele singuratic”, iubirea îl învață că nu poți, oricît ai dori, să-ți cultivi indiferență și filosofie grădina, deoarece ești fără voia tă implicat în tot ce se întîmplă cu nenumărați alți oameni. Experiența eroului constituie o moarte și o înviere care are loc simbolic în zilele Paștilor, cînd el se hotărăște să-și reia munca de activist la țară.

Romanul îngăduie să surprindem și o tuburație filiație. Nicolae în ciuda visului său secret de a întemeia o nouă religie, e și dînsul un contemplativ ca Ilie Moromete. O interesantă ereditate iese astfel la iveală și doborîdește adînci semnificații social-morale. Nici înțelepciunea și dibăcia cu care bătrînul Moromete a știut o viață întreagă să-și apere singurătatea superioară, adică plăcerea contemplației, nu l-au scutit de a fi implicat în destinul altora. Romanul cuprinde un episod inedit din existența acestui personaj inepuizabil, o poveste de dragoste trîzie a sa, istorisită cu o vibrație poetică și frumusețe gravă extraordinară. Peste experiența fiului se așterne umbra experienței crepusculare a tatălui ca o revelație amară, dar de o mișcătoare coincidență omenească.

Nu mai puțin interesante sînt sensurile so-

ciala ale acestui paralelism. Singurătatea bătrînului Moromete izbutește să se ascundă sub comedia comunicativității și să găsească o formă de integrare în viața satului. Echilibrul acesta, eroul și-l află într-o lume a cărei organicitate a creat coduri de comportare umane foarte complexe și perfect puse la punct. Singurătatea lui Nicolae nu mai găsește însă datorită dislocărilor sociale din jur, asemenea puncte de sprijin și apare scandalosă. De aici și tensiunea pe care o naște între eroul și lume, nevoia imperioasă a personajului de a se echilibra paradoxal prin acțiune. E prilejul ca Marin Preda să reia într-o bogată și necruțătoare reconstituire realistă temele de meditație din „Imposibila întoarcere”.

Spușeam că romanele ca „Marele singuratic” se bucură de un privilegiu literar puțin comun. Acesta, din punctul de vedere al autorului, e resimțit însă cu totul altfel. Ce poate fi mai dificil ca revenirea la o lume și la niște eroi, cărora le-ai dat o viață atît de intensă încît ea s-a autonomizat? Cum să cădești fără a dezamăgi în continuarea monumentalului? Asemenea întrebări sînt: chinul creației marilor scriitori. Că, spre satisfacția și uimirea cititorilor, ele reușesc să-și găsească răspuns. Marin Preda ne-a dovedit-o încă o dată.

OV. S. CROHMĂLNICEANU

„Marele singuratic” de Marin Preda

cronica literară

Tema esențială

torului particularizează deci acea încărcătură specifică de meditație și zbatere moral-filosofică de context la care au acces doar marii scriitori. Înțelegînd faptele în acest chip nu ne vom mira să observăm că, în definitiv, opera lui Marin Preda se constituie într-o amplă partitură epică ale cărei leit-motive de bază gravitează în jurul unei teme-pivot. Ca să folosim o expresie recrutată din limbajul tehnicii muzicale vom spune că opera de prozator a lui Marin Preda se impune atenției prin caracterul ei de temă cu variațiuni polifonice.

Există într-una asemenea context, ultimul roman al scriitorului — „Marele singuratic” — îndeamnă la reflecții critice deosebit de captivante. Ceea ce ni se pare într-adevăr impresionant, acum, este faptul că ne aflăm în fața unui roman elaborat în baza unei complexe și coerente confluente; cu alte cuvinte, un roman în care își dau întâlnire cele mai de seamă „structuri” epico-problematică aparținînd întregii opere a scriitorului, inclusiv acelea de publicist. Căci nu e necesar un efort prea mare de rememorare spre a-ți da seama că în „Marele singuratic” sînt chemate la o nouă și necruțătoare evaluare existențială temele umane avansate și dezbătute în „Morometii”, în „Risipiitorii”, în „Intrusul” și în „Imposibila întoarcere”. Faptul, noul roman al lui Marin Preda este îndreptățit să-și asume o atare diversitate de sarcini, sprijinindu-se pe natura catalitică a biografiei eroului său central, inginerul horticol Nicolae Moromete. Datorită determinărilor ei social-istorice după cum și alcătuirii ei intelectual-psihologice, biografia lui Nicolae Moromete este aptă să cumuleze fără niciun sprijin exterior, deci fără artificii de rigoare, datele mai tuturor ecuațiilor morale la a căror rezolvare se angajează înaintea fiecărui cititor.

Există, cel puțin două motive care, după opinia noastră, fac înoperant procedeul critic la care ne referim. Pe de o parte, avem în vedere exemplara egalitate a scriitorului cu el însuși; e un fenomen ce-și dezvăluie prezența încă din momentul debutului, marcat de matură culegere de povești și nuvele întîlnirea din păminturi. Pe de altă parte, tot atît de pregnantă ni se pare constatarea potrivit căreia tematica prozei lui Marin Preda se află angrenată constant într-un proces de expansiune epică și cărui scop final nu este altul decît acela de a epuiza pînă la ultima limită resursele unei unice și obsedante problematice umane. De aici decurge, cum am observat și altădată, profesionalismul de structură al întregului univers epic imaginat de prozator. E un element chemat să explice surprinzătoare schimbări de regim narativ pe care le suferă fiecare nou roman sau nuvelă a lui Marin Preda.

În același timp, el divulgă în ce mai înalt grad existența unui temperament artistic de natură obsesivă ce își „programează” întregul devers creator în conformitate cu o seamă de impulsuri originare incapabile să admită reprimări sau infidelități. Așadar, vocația pentru ceea ce numim romanul „condiției umane” (în accepția acordată sintagmei aceasta de un Albert Camus) a lui Marin Preda — asemenea unui Malraux, spre exemplu — beneficiază de un asemenea tip special de spirit proteic, fixat pe aceleași nucleu problematic, care, în cele din urmă, sublimindu-se continuu, dau conținut la ceea ce, într-una din esențiale sale, autorul Morometiilor numește tema autorului. În raport cu temele așa-zînd obiective, lesne de identificate în la o scriere la alta la nivelul conflictului socio-istoric general, dar și în același al intrinsec narativ propriu zis, temă au-

romane românești, dacă nu singurul, care rezolvă în chip strălucit dichotomia roman rural — roman citadin, dichotomie care cum se știe, formează, una în obedanțele dileme ale prozei noastre dintotdeauna. Victoria înregistrată de „Marele singuratic” pe acest plan de îndelungi și aprige confruntări nu e aparentă, înșelătoare, fiindcă ea își are originea în întuirea adevărului vieții contemporane, a spiritului acesteia și nicidecum în cine știe ce speculații cerebrale sau în cine știe ce artificioase combinații de laborator scriitoricesc. Nu vom înțelege prea ușor determinările noulor structuri romanesti propuse de Marin Preda în „Marele singuratic” dacă nu ne vom gândi la veridicitatea sa de substanță social-istorică și, evident, moral-psihologică. Nicolae Moromete, personajul central al romanului, încorporează întreaga gamă de „descoperiri” obținute de autor în respectiva direcție, fapt ce face din el un autentic „erou al timpului nostru”.

Există pe cuprinsul cărții numeroase pasaje explicite menite să indice cititorului mecanismul intim în virtutea căruia se consumă stările de constanță, reacțiile și întîmplările prin care trece Nicolae Moromete. Dintre toate, îl ațosem pe acesta, desprins din conținutul dialectic Nicolae-Simina:

„Așfințiturile tale de pe cîmp, reluă Simina, nu îți-au mai plăcut nici ție, singur le-ai nimicit, și acum nu mai știu ce să mai faci și rățești în grădina ta în care ai nimerit din întîmplare, de la un pom la altul, și te legeni cu iluzia că viața ta e în ordine și că activitatea ta are un sens. Ce sens? (...)”

— Te contrazic, zise Nicolae. Are sau n-are sens îngrijirea unei grădini din punctul de vedere al importanței ei pentru ceilalți? Trebuie să-mi răspunzi prin da sau nu.

— Nu mai are, Nicolae. Tu trebuie să întrevezi soluția care să-ți explice pentru ce visul tău s-a spulberat. Grădina nu-ți va da răspuns la această întrebare.

— La ce vis te referi? Era o eroare, zise Nicolae începînd să fie atent la discuție. Acel vis urmărea să dea oamenilor fericea cu sila... Nu-mi pare rău după el, cu toate că întrevăd că vrei să spui, că oamenii nu numai că le displace acest lucru, dar fiecare visează cum să-și silensească pe ceilalți să fie fericiți... Și că acest adevăr e deluzia mea, de care n-o să pot să scap decît dacă intru iarăși în luptă cu scopul să-și dezvăd de acest nărav... Și de ce ar trebui să fac eu pe profetul? Fiindcă odată o sopriță m-a confirmat că m-am născut să aduc oamenilor o nouă religie? Am văzut unde m-a dus această credință.

— Da, ești un om al timpului pe care îl trăiești, zise Simina. Ai fost atins. Crezi că ai scăpat, că nu le semeni? Ca să redevii normal și viața ta să aibă un sens ar trebui să revii asupra credinței. Nu credința a fost rea, ci faptul că ai fost silit din pricina unei înfringeri s-o părăsești. Revino la ceea ce ai gândit tu atunci cînd orai mic și pe urmă ai să vezi tu ce-ai să faci!

— Știi ce? exclamă el deodată. Ce-ai spus tu acum și cu rău deloc. Ni-ai prins. Am încercat cîm am putut să te împiedic să dai de beneficii atît de vieții mele. Așa gîndesc și eu, nu grădina îmi dă vreun sens, ci această amintire fără moarte. Nu știu dacă o să ajung sau nu să întemeiez o nouă religie, dar mi-e totdeauna atît de plăcut să mă gîndesc!

Nicolae CIOBANU

(Continuare în pagina a 7-a)

Eterna

reîntoarcere

Marele singuratic este foarte aproape de întîmplările vieții noastre, uneori nedescoperit cu totul de ele, este și tentativa de a le integra și de a le depăși fie prin salturi în necunoscutul ficțiunii, fie prin reflecție, fie prin raportarea la o valoare durabilă, verificată, la o imagine fundamentală (pentru scrierul lui Marin Preda), cum ar fi înainte de toate imaginea tatălui, indestructibilă, etern ocrotitoare.

Reparația bătrînului Moromete în capitolele finale, este zguduitoare în sine și binecuvîntată în perspectiva întregului roman. Ar trebui să o socotim ca fiind central de greutate al cărții și adevărata sa rezolvare: de aici nu există întoarcere, dar nici drum înainte.

Intr-atît de puternică e fascinația marilor sale ritmuri, dictează parcă de un secret suveran, copleșitor, ca într-un vis care se repetă obsedant, la infinit, în fiecare noapte indiferent de întîmplările de peste zi.

Această eternă reîntoarcere contribuie într-un fel decisiv la cristalizarea ansamblului, fără ea totul ar părea fragmentar, dezlegat, ea îngăduie și tot ea cenzurează neprevăzutul, rămîind veritabilă instanță, supremul oracol.

Dar Nicolae Moromete vrea să trăiască pe cont propriu și să înțeleagă cu prețul propriilor sale eșecuri. Libertatea pe care și-o ia față de valorile tranzitive îl aruncă dintr-odată și pentru multă vreme într-un spațiu moral incert, bîntuit de mari pericole. În ce măsură independența sa orgolioasă față de efigia tatălui înseamnă și un mesaj, la fel de tragic, de inteligent și de uman? Iată problema sa.

Marele singuratic este și romanul în care Marin Preda a hotărît să se dezvăluie cel mai mult, să spună despre sine și altceva decît lasau a se înțelege operele anterioare. Seninătatea sa a pare aici străbătută de neliniște, de incertitudini, de surprinzătoare oscilații. Un mare scriitor, cum este el, nu ezită să expună privirii averse și uneori impure a cititorului său, experiențe și frămîntări încă „actuale”, încă nedepășite.

Cititorul de aici și de acum se va simți profund implicat în acest roman în care e vorba de nimic altceva decît îl interesează cu adevărat și-n care sint în joc înțelesurile vieții sale. Viața nu poate fi ocolită, istoria nu poate fi „boicotată”. Dacă „relația” e adeseori dureroasă și chinuitoare, izolarea, fără excepții, abruzează și falsifică: e ceea ce înțelege Nicolae Moromete.

În „Imposibila întoarcere”, Marin Preda scria: „Revoluția franceză e un poem idilic față de ceea ce s-a petrecut cu noi în numai cincizeci de ani”. „Marele singuratic” ne face să privim această frază, ceva mai îndeaproape, întărîndu-ne în ideea că, în afara ei, e cu neputință o literatură care să ne reprezinte.

Dincolo însă de fatala necruțare a unei astfel de cărți, de problemele ei insolubile, de zonele ei tulburi sau tenebroase, pătrunde un curent de simpatie umană, o lumină consolatoare, care, ca dintr-o sursă mereu vie, emană din brusca, miraculoasă reparație a tatălui, pîrînd în ea enigma regenerării, a „învierii”, a revenirii la viață; și care materializează cu mare forță artistică o mărturisire esențială a lui Marin Preda:

„Acest sentiment (al admirației pline de încintare față de tatăl scriitorului — n.n.) a rămas stabil și profund pentru toată viața, și de aceea cruzimea cît și joscnică, omorurile și spinzurațiile înlînite des la Rebreanu și Sadoveanu și existente de altfel și în viața țărănilor, nu și-au mai găsit loc și în universul meu scaldat în lumina eternă a zilei de vară”. (s. n.)

Lucian RAICU

Nicolae CIOBANU

(Continuare în pagina a 7-a)

„Parabolele”

lui Nicolae Moromete

Morometii au decis, parcă pentru totdeauna, în creația scriitorului un ritm specific, o mișcare dublă, contradictorie. Centrujod mai intim, de smulgere din universul marelui roman și din cîmpul gravitațional intens pe care îl reprezintă, ca reper, apoi, de periodică revenire, consecință a unei atracții irezistibile. Pînă în momentul de față scrierul lui Marin Preda s-a supus cu o precizie matematică legilor ce par să-l guverneze. Risipiitorii și Intrusul distrează tendința de evadare, Morometii volumul II și recentul roman, „Marele singuratic”, cu care alternează potrivit unei mecanici ireproșabile, înșoarea inversă. În universul morometean, nous curte a lui Marin Preda se reîntrează nu numai cu romanul al lui; ci și cu romanul al tatălui, prin reparația, neașteptată și oricum postumă, a lui Ilie Moromete. După cum se știe, marelui personaj își încheiase ciclul în volumul al doilea al Morometiilor. Re-luarea lui devine posibilă prin situarea întîmplărilor legate de Nicolae Moromete într-un interval de timp anterior cu puțin momentului extincției tatălui, deși narat. Prin această devanare a deznădămintului din volumul al doilea al Morometiilor, aprins în urmă cu cinci ani, mînuirea resurrecției artistice a eroului se produce aici, acum, de-a lungul citirii zeci de pagini extraordinare, dintre cele mai bune ale scriitorului. Ilie Moromete din „Marele singuratic” nu se suprapune însă peste cel din Morometii II. Repetiția este excludută prin retrospectivă. Imaginea „morometeanului” este efemeră în acest nou roman al lui Marin Preda și se constituie, în sfîrșit, înzindu-se pentru totdeauna în retina noastră, imaginea, mai puțin cunoscută, a „flăcăului”. Un Ilie Moromete de 20 de ani, foarte deosebit de bărbatul matur de mai tîrziu pe care îl cunoaștem atît de bine, ni se înfățișează îndăul într-o tăcere grea, ce pare tuturor definitivă, consfințită într-o pomecă elocventă: Mutul. Oralitatea fascinantă a personajului va fi deci dintr-un strat de gîndire, efemeră în acest nou roman al lui Marin Preda și se constituie, înzindu-se pentru totdeauna în retina noastră, imaginea, mai puțin cunoscută, a „flăcăului”. Un Ilie Moromete de 20 de ani, foarte deosebit de bărbatul matur de mai tîrziu pe care îl cunoaștem atît de bine, ni se înfățișează îndăul într-o tăcere grea, ce pare tuturor definitivă, consfințită într-o pomecă elocventă: Mutul. Oralitatea fascinantă a personajului va fi deci dintr-un strat de gîndire, efemeră în acest nou roman al lui Marin Preda și se constituie, înzindu-se pentru totdeauna în retina noastră, imaginea, mai puțin cunoscută, a „flăcăului”. Un Ilie Moromete de 20 de ani, foarte deosebit de bărbatul matur de mai tîrziu pe care îl cunoaștem atît de bine, ni se înfățișează îndăul într-o tăcere grea, ce pare tuturor definitivă, consfințită într-o pomecă elocventă: Mutul. Oralitatea fascinantă a personajului va fi deci dintr-un strat de gîndire, efemeră în acest nou roman al lui Marin Preda și se constituie, înzindu-se pentru totdeauna în retina noastră, imaginea, mai puțin cunoscută, a „flăcăului”. Un Ilie Moromete de 20 de ani, foarte deosebit de bărbatul matur de mai tîrziu pe care îl cunoaștem atît de bine, ni se înfățișează îndăul într-o tăcere grea, ce pare tuturor definitivă, consfințită într-o pomecă elocventă: Mutul. Oralitatea fascinantă a personajului va fi deci dintr-un strat de gîndire, efemeră în acest nou roman al lui Marin Preda și se constituie, înzindu-se pentru totdeauna în retina noastră, imaginea, mai puțin cunoscută, a „flăcăului”. Un Ilie Moromete de 20 de ani, foarte deosebit de bărbatul matur de mai tîrziu pe care îl cunoaștem atît de bine, ni se înfățișează îndăul într-o tăcere grea, ce pare tuturor definitivă, consfințită într-o pomecă elocventă: Mutul. Oralitatea fascinantă a personajului va fi deci dintr-un strat de gîndire, efemeră în acest nou roman al lui Marin Preda și se constituie, înzindu-se pentru totdeauna în retina noastră, imaginea, mai puțin cunoscută, a „flăcăului”. Un Ilie Moromete de 20 de ani, foarte deosebit de bărbatul matur de mai tîrziu pe care îl cunoaștem atît de bine, ni se înfățișează îndăul într-o tăcere grea, ce pare tuturor definitivă, consfințită într-o pomecă elocventă: Mutul. Oralitatea fascinantă a personajului va fi deci dintr-un strat de gîndire, efemeră în acest nou roman al lui Marin Preda și se constituie, înzindu-se pentru totdeauna în retina noastră, imaginea, mai puțin cunoscută, a „flăcăului”. Un Ilie Moromete de 20 de ani, foarte deosebit de bărbatul matur de mai tîrziu pe care îl cunoaștem atît de bine, ni se înfățișează îndăul într-o tăcere grea, ce pare tuturor definitivă, consfințită într-o pomecă elocventă: Mutul. Oralitatea fascinantă a personajului va fi deci dintr-un strat de gîndire, efemeră în acest nou roman al lui Marin Preda și se constituie, înzindu-se pentru totdeauna în retina noastră, imaginea, mai puțin cunoscută, a „flăcăului”. Un Ilie Moromete de 20 de ani, foarte deosebit de bărbatul matur de mai tîrziu pe care îl cunoaștem atît de bine, ni se înfățișează îndăul într-o tăcere grea, ce pare tuturor definitivă, consfințită într-o pomecă elocventă: Mutul. Oralitatea fascinantă a personajului va fi deci dintr-un strat de gîndire, efemeră în acest nou roman al lui Marin Preda și se constituie, înzindu-se pentru totdeauna în retina noastră, imaginea, mai puțin cunoscută, a „flăcăului”. Un Ilie Moromete de 20 de ani, foarte deosebit de bărbatul matur de mai tîrziu pe care îl cunoaștem atît de bine, ni se înfățișează îndăul într-o tăcere grea, ce pare tuturor definitivă, consfințită într-o pomecă elocventă: Mutul. Oralitatea fascinantă a personajului va fi deci dintr-un strat de gîndire, efemeră în acest nou roman al lui Marin Preda și se constituie, înzindu-se pentru totdeauna în retina noastră, imaginea, mai puțin cunoscută, a „flăcăului”. Un Ilie Moromete de 20 de ani, foarte deosebit de bărbatul matur de mai tîrziu pe care îl cunoaștem atît de bine, ni se înfățișează îndăul într-o tăcere grea, ce pare tuturor definitivă, consfințită într-o pomecă elocventă: Mutul. Oralitatea fascinantă a personajului va fi deci dintr-un strat de gîndire, efemeră în acest nou roman al lui Marin Preda și se constituie, înzindu-se pentru totdeauna în retina noastră, imaginea, mai puțin cunoscută, a „flăcăului”. Un Ilie Moromete de 20 de ani, foarte deosebit de bărbatul matur de mai tîrziu pe care îl cunoaștem atît de bine, ni se înfățișează îndăul într-o tăcere grea, ce pare tuturor definitivă, consfințită într-o pomecă elocventă: Mutul. Oralitatea fascinantă a personajului va fi deci dintr-un strat de gîndire, efemeră în acest nou roman al lui Marin Preda și se constituie, înzindu-se pentru totdeauna în retina noastră, imaginea, mai puțin cunoscută, a „flăcăului”. Un Ilie Moromete de 20 de ani, foarte deosebit de bărbatul matur de mai tîrziu pe care îl cunoaștem atît de bine, ni se înfățișează îndăul într-o tăcere grea, ce pare tuturor definitivă, consfințită într-o pomecă elocventă: Mutul. Oralitatea fascinantă a personajului va fi deci dintr-un strat de gîndire, efemeră în acest nou roman al lui Marin Preda și se constituie, înzindu-se pentru totdeauna în retina noastră, imaginea, mai puțin cunoscută, a „flăcăului”. Un Ilie Moromete de 20 de ani, foarte deosebit de bărbatul matur de mai tîrziu pe care îl cunoaștem atît de bine, ni se înfățișează îndăul într-o tăcere grea, ce pare tuturor definitivă, consfințită într-o pomecă elocventă: Mutul. Oralitatea fascinantă a personajului va fi deci dintr-un strat de gîndire, efemeră în acest nou roman al lui Marin Preda și se constituie, înzindu-se pentru totdeauna în retina noastră, imaginea, mai puțin cunoscută, a „flăcăului”. Un Ilie Moromete de 20 de ani, foarte deosebit de bărbatul matur de mai tîrziu pe care îl cunoaștem atît de bine, ni se înfățișează îndăul într-o tăcere grea, ce pare tuturor definitivă, consfințită într-o pomecă elocventă: Mutul. Oralitatea fascinantă a personajului va fi deci dintr-un strat de gîndire, efemeră în acest nou roman al lui Marin Preda și se constituie, înzindu-se pentru totdeauna în retina noastră, imaginea, mai puțin cunoscută, a „flăcăului”. Un Ilie Moromete de 20 de ani, foarte deosebit de bărbatul matur de mai tîrziu pe care îl cunoaștem atît de bine, ni se înfățișează îndăul într-o tăcere grea, ce pare tuturor definitivă, consfințită într-o pomecă elocventă: Mutul. Oralitatea fascinantă a personajului va fi deci dintr-un strat de gîndire, efemeră în acest nou roman al lui Marin Preda și se constituie, înzindu-se pentru totdeauna în retina noastră, imaginea, mai puțin cunoscută, a „flăcăului”. Un Ilie Moromete de 20 de ani, foarte deosebit de bărbatul matur de mai tîrziu pe care îl cunoaștem atît de bine, ni se înfățișează îndăul într-o tăcere grea, ce pare tuturor definitivă, consfințită într-o pomecă elocventă: Mutul. Oralitatea fascinantă a personajului va fi deci dintr-un strat de gîndire, efemeră în acest nou roman al lui Marin Preda și se constituie, înzindu-se pentru totdeauna în retina noastră, imaginea, mai puțin cunoscută, a „flăcăului”. Un Ilie Moromete de 20 de ani, foarte deosebit de bărbatul matur de mai tîrziu pe care îl cunoaștem atît de bine, ni se înfățișează îndăul într-o tăcere grea, ce pare tuturor definitivă, consfințită într-o pomecă elocventă: Mutul. Oralitatea fascinantă a personajului va fi deci dintr-un strat de gîndire, efemeră în acest nou roman al lui Marin Preda și se constituie, înzindu-se pentru totdeauna în retina noastră, imaginea, mai puțin cunoscută, a „flăcăului”. Un Ilie Moromete de 20 de ani, foarte deosebit de bărbatul matur de mai tîrziu pe care îl cunoaștem atît de bine, ni se înfățișează îndăul într-o tăcere grea, ce pare tuturor definitivă, consfințită într-o pomecă elocventă: Mutul. Oralitatea fascinantă a personajului va fi deci dintr-un strat de gîndire, efemeră în acest nou roman al lui Marin Preda și se constituie, înzindu-se pentru totdeauna în retina noastră, imaginea, mai puțin cunoscută, a „flăcăului”. Un Ilie Moromete de 20 de ani, foarte deosebit de bărbatul matur de mai tîrziu pe care îl cunoaștem atît de bine, ni se înfățișează îndăul într-o tăcere grea, ce pare tuturor definitivă, consfințită într-o pomecă elocventă: Mutul. Oralitatea fascinantă a personajului va fi deci dintr-un strat de gîndire, efemeră în acest nou roman al lui Marin Preda și se constituie, înzindu-se pentru totdeauna în retina noastră, imaginea, mai puțin cunoscută, a „flăcăului”. Un Ilie Moromete de 20 de ani, foarte deosebit de bărbatul matur de mai tîrziu pe care îl cunoaștem atît de bine, ni se înfățișează îndăul într-o tăcere grea, ce pare tuturor definitivă, consfințită într-o pomecă elocventă: Mutul. Oralitatea fascinantă a personajului va fi deci dintr-un strat de gîndire, efemeră în acest nou roman al lui Marin Preda și se constituie, înzindu-se pentru totdeauna în retina noastră, imaginea, mai puțin cunoscută, a „flăcăului”. Un Ilie Moromete de 20 de ani, foarte deosebit de bărbatul matur de mai tîrziu pe care îl cunoaștem atît de bine, ni se înfățișează îndăul într-o tăcere grea, ce pare tuturor definitivă, consfințită într-o pomecă elocventă: Mutul. Oralitatea fascinantă a personajului va fi deci dintr-un strat de gîndire, efemeră în acest nou roman al lui Marin Preda și se constituie, înzindu-se pentru totdeauna în retina noastră, imaginea, mai puțin cunoscută, a „flăcăului”. Un Ilie Moromete de 20 de ani, foarte deosebit de bărbatul matur de mai tîrziu pe care îl cunoaștem atît de bine, ni se înfățișează îndăul într-o tăcere grea, ce pare tuturor definitivă, consfințită într-o pomecă elocventă: Mutul. Oralitatea fascinantă a personajului va fi deci dintr-un strat de gîndire, efemeră în acest nou roman al lui Marin Preda și se constituie, înzindu-se pentru totdeauna în retina noastră, imaginea, mai puțin cunoscută, a „flăcăului”. Un Ilie Moromete de 20 de ani, foarte deosebit de bărbatul matur de mai tîrziu pe care îl cunoaștem atît de bine, ni se înfățișează îndăul într-o tăcere grea, ce pare tuturor definitivă, consfințită într-o pomecă elocventă: Mutul. Oralitatea fascinantă a personajului va fi deci dintr-un strat de gîndire, efemeră în acest nou roman al lui Marin Preda și se constituie, înzindu-se pentru totdeauna în retina noastră, imaginea, mai puțin cunoscută, a „flăcăului”. Un Ilie Moromete de 20 de ani, foarte deosebit de bărbatul matur de mai tîrziu pe care îl cunoaștem atît de bine, ni se înfățișează îndăul într-o tăcere grea, ce pare tuturor definitivă, consfințită într-o pomecă elocventă: Mutul. Oralitatea fascinantă a personajului va fi deci dintr-un strat de gîndire, efemeră în acest nou roman al lui Marin Preda și se constituie, înzindu-se pentru totdeauna în retina noastră, imaginea, mai puțin cunoscută, a „flăcăului”. Un Ilie Moromete de 20 de ani, foarte deosebit de bărbatul matur de mai tîrziu pe care îl cunoaștem atît de bine, ni se înfățișează îndăul într-o tăcere grea, ce pare tuturor definitivă, consfințită într-o pomecă elocventă: Mutul. Oralitatea fascinantă a personajului va fi deci dintr-un strat de gîndire, efemeră în acest nou roman al lui Marin Preda și se constituie, înzindu-se pentru totdeauna în retina noastră, imaginea, mai puțin cunoscută, a „flăcăului”. Un Ilie Moromete de 20 de ani, foarte deosebit de bărbatul matur de mai tîrziu pe care îl cunoaștem atît de bine, ni se înfățișează îndăul într-o tăcere grea, ce pare tuturor definitivă, consfințită într-o pomecă elocventă: Mutul. Oralitatea fascinantă a personajului va fi deci dintr-un strat de gîndire, efemeră în acest nou roman al lui Marin Preda și se constituie, înzindu-se pentru totdeauna în retina noastră, imaginea, mai puțin cunoscută, a „flăcăului”. Un Ilie Moromete de 20 de ani, foarte deosebit de bărbatul matur de mai tîrziu pe care îl cunoaștem atît de bine, ni se înfățișează îndăul într-o tăcere grea, ce pare tuturor definitivă, consfințită într-o pomecă elocventă: Mutul. Oralitatea fascinantă a personajului va fi deci dintr-un strat de gîndire, efemeră în acest nou roman al lui Marin Preda și se constituie, înzindu-se pentru totdeauna în retina noastră, imaginea, mai puțin cunoscută, a „flăcăului”. Un Ilie Moromete de 20 de ani, foarte deosebit de bărbatul matur de mai tîrziu pe care îl cunoaștem atît de bine, ni se înfățișează îndăul într-o tăcere grea, ce pare tuturor definitivă, consfințită într-o pomecă elocventă: Mutul. Oralitatea fascinantă a personajului va fi deci dintr-un strat de gîndire, efemeră în acest nou roman al lui Marin Preda și se constituie, înzindu-se pentru totdeauna în retina noastră, imaginea, mai puțin cunoscută, a „flăcăului”. Un Ilie Moromete de 20 de ani, foarte deosebit de bărbatul matur de mai tîrziu pe care îl cunoaștem atît de bine, ni se înfățișează îndăul într-o tăcere grea, ce pare tuturor definitivă, consfințită într-o pomecă elocventă: Mutul. Oralitatea fascinantă a personajului va fi deci dintr-un strat de gîndire, efemeră în acest nou roman al lui Marin Preda și se constituie, înzindu-se pentru totdeauna în retina noastră, imaginea, mai puțin cunoscută, a „flăcăului”. Un Ilie Moromete de 20 de ani, foarte deosebit de bărbatul matur de mai tîrziu pe care îl cunoaștem atît de bine, ni se înfățișează îndăul într-o tăcere grea, ce pare tuturor definitivă, consfințită într-o pomecă elocventă: Mutul. Oralitatea fascinantă a personajului va fi deci dintr-un strat de gîndire, efemeră în acest nou roman al lui Marin Preda și se constituie, înzindu-se pentru totdeauna în retina noastră, imaginea, mai puțin cunoscută, a „flăcăului”. Un Ilie Moromete de 20 de ani, foarte deosebit de bărbatul matur de mai tîrziu pe care îl cunoaștem atît de bine, ni se înfățișează îndăul într-o tăcere grea, ce pare tuturor definitivă, consfințită într-o pomecă elocventă: Mutul. Oralitatea fascinantă a personajului va fi deci dintr-un strat de gîndire, efemeră în acest nou roman al lui Marin Preda și se constituie, înzindu-se pentru totdeauna în retina noastră, imaginea, mai puțin cunoscută, a „flăcăului”. Un Ilie Moromete de 20 de ani, foarte deosebit de bărbatul matur de mai tîrziu pe care îl cunoaștem atît de bine, ni se înfățișează îndăul într-o tăcere grea, ce pare tuturor definitivă, consfințită într-o pomecă elocventă: Mutul. Oralitatea fascinantă a personajului va fi deci dintr-un strat de gîndire, efemeră în acest nou roman al lui Marin Preda și se constituie, înzindu-se pentru totdeauna în retina noastră, imaginea, mai puțin cunoscută, a „flăcăului”. Un Ilie Moromete de 20 de ani, foarte deosebit de bărbatul matur de mai tîrziu pe care îl cunoaștem atît de bine, ni se înfățișează îndăul într-o tăcere grea, ce pare tuturor definitivă, consfințită într-o pomecă elocventă: Mutul. Oralitatea fascinantă a personajului va fi deci dintr-un strat de gîndire, efemeră în acest nou roman al lui Marin Preda și se constituie, înzindu-se pentru totdeauna în retina noastră, imaginea, mai puțin cunoscută, a „flăcăului”. Un Ilie Moromete de 20 de ani, foarte deosebit de bărbatul matur de mai tîrziu pe care îl cunoaștem atît de bine, ni se înfățișează îndăul într-o tăcere grea, ce pare tuturor definitivă, consfințită într-o pomecă elocventă: Mutul. Oralitatea fascinantă a personajului va fi deci dintr-un strat de gîndire, efemeră în acest nou roman al lui Marin Preda și se constituie, înzindu-se pentru totdeauna în retina noastră, imaginea, mai puțin cunoscută, a „flăcăului”. Un Ilie Moromete de 20 de ani, foarte deosebit de bărbatul matur de mai tîrziu pe care îl cunoaștem atît de bine, ni se înfățișează îndăul într-o tăcere grea, ce pare tuturor definitivă, consfințită într-o pomecă elocventă: Mutul. Oralitatea fascinantă a personajului va fi deci dintr-un strat de gîndire, efemeră în acest nou roman al lui Marin Preda și se constituie, înzindu-se pentru totdeauna în retina noastră, imaginea, mai puțin cunoscută, a „flăcăului”. Un Ilie Moromete de 20 de ani, foarte deosebit de bărbatul matur de mai tîrziu pe care îl cunoaștem atît de bine, ni se înfățișează îndăul într-o tăcere grea, ce pare tuturor definitivă, consfințită într-o pomecă elocventă: Mutul. Oralitatea fascinantă a personajului va fi deci dintr-un strat de gîndire, efemeră în acest nou roman al lui Marin Preda și se constituie, înzindu-se pentru totdeauna în retina noastră, imaginea, mai puțin cunoscută, a „flăcăului”. Un Ilie Moromete de 20 de ani, foarte deosebit de bărbatul matur de mai tîrziu pe care îl cunoaștem atît de bine, ni se înfățișează îndăul într-o tăcere grea, ce pare tuturor definitivă, consfințită într-o pomecă elocventă: Mutul. Oralitatea fascinantă a personajului va fi deci dintr-un strat de gîndire, efemeră în acest nou roman al lui Marin Preda și se constituie, înzindu-se pentru totdeauna în retina noastră, imaginea, mai puțin cunoscută, a „flăcăului”. Un Ilie Moromete de 20 de ani, foarte deosebit de bărbatul matur de mai tîrziu pe care îl cunoaștem atît de bine, ni se înfățișează îndăul într-o tăcere grea, ce pare tuturor definitivă, consfințită într-o pomecă elocventă: Mutul. Oralitatea fascinantă a personajului va fi deci dintr-un strat de gîndire, efemeră în acest nou roman al lui Marin Preda și se constituie, înzindu-se pentru totdeauna în retina noastră, imaginea, mai puțin cunoscută, a „flăcăului”. Un Ilie Moromete de 20 de ani, foarte deosebit de bărbatul matur de mai tîrziu pe care îl cunoaștem atît de bine, ni se înfățișează îndăul într-o tăcere grea, ce pare tuturor definitivă, consfințită într-o pomecă elocventă: Mutul. Oralitatea fascinantă a personajului va fi deci dintr-un strat de gîndire, efemeră în acest nou roman al lui Marin Preda și se constituie, înzindu-se pentru totdeauna în retina noastră, imaginea, mai puțin cunoscută, a „flăcăului”. Un Ilie Moromete de 20 de ani, foarte deosebit de bărbatul matur de mai tîrziu pe care îl cunoaștem atît de bine, ni se înfățișează îndăul într-o tăcere grea, ce pare tuturor definitivă, consfințită într-o pomecă elocventă: Mutul. Oralitatea fascinantă a personajului va fi deci dintr-un strat de gî

«născut în '02»

A MURIT MACEDONSKI! Într-o dimineață ploioasă de sfârșit de noiembrie (1920), am aflat din **Adevărul literar și artistic** (în aceea zi apăruese primul număr al ultimei serii) că a murit Alexandru Macedonski.

M-am interesat pe unde se află caia Dorobanților, de unde, a doua zi, urma să plece convoiul funebru. Am descoperit ușor casa veche, pe colțul unei fundături, cu intrarea prin curte. Curte pietruită cu bolovani de riu, murdară. Aspect de rațe prin vreun fund al Moldovei. La parter cred că era o circiumă sau poate o locanță, adică un birt murdar și cu mîncăruri ieftine. Am urcat scara mizeră, făcîndu-mi loc prin mulțimea grămădită. La etaj, două odăi scunde. Capul s-ar izbi de tavan dacă din simțămînt de reculegere și de pietate oamenii nu ar umbra ușor încovoiați: O bătrînă, un ghem negru, se strecoară strîngînd cu miinile la piept capetele unui fișiu negru; are pleoapele vineții, tumefiate de plîns. E văduva poetului. Spune tuturor, sau poate sieși de cîteva ori, ca un refren: „Ieri încă a udat oleandrul, ca în toate diminețile”.

Pe o banchetă cit patru scaune alăturate, zace leșul lui Alexandru Macedonski. Cearșaf e de un alb indolenț. Privesc chipul uscat, scofilit, trupul firav. Mustăța lungă, ascuțită ca un creion. Pare un cavaler răătăctor care a sosit la noi cu patru secole întîrziate.

Iată și tronul despre care am auzit vorbindu-se. A fost al unui domitor; parecă al lui Petru Rareș. Ce minunate cișeluri. Pe spetează, sus, strălucete din metal un chip al Mariei cu pruncul în brațe. În cămăruță nu-i loc să te miști.

Se face liniște deplină. Vorbește Ion Pillat. Toată orațiunea e scandată ca o poezie clasică. Vorbitorul g. asează. Textul e extrem de patetic. Nici o privire spre mort, deși lui i se adresează. Vorbirea îmi sugerează gustul și aroma migdalelor amare, ca o toxină ce se insinuează iremediabil. E urmărită cu multă atenție; reporterii stenografiază de zor în poziții deloc comode. Chelia prematură a vorbitorului s-a brobonit de transpirație. Privesc la fața-i galbenă-pămintie de mongol, nasul aducînd a cioc de vrabie. Cîteva doamne plîng și își tamponează ușor genele umede cu batistuțe parfumate. Domnii — în majoritate scriitori, publiciști, — urmăresc cuvintele ca o pagină de carte. Careva dă semn de impacientă, își trece bastonul din dreapta în stînga, se trage de mustățile lungi și parcă ar vrea să spună: „Sînt mai lungi ca ale mortului. Mai uitați-vă și la mine”. E unul din discipolii poetului de pe banchetă. Alexandru Theodor Stamatiad.

„Cum ai știut, maestre, că vei muri într-o noapte de noiembrie? Cum ai știut cu decenii în urmă să hărăzești plecării tale poemul nopții de noiembrie? Dar n-ai avut dreptate cînd ai crezut că vei fi singur și uitat în ziua mării călătorii. Iubitorii frumosului ne spus sint azi lîngă tine, cu inimile în zăbranic. Mușii sint risipiți pe întinsul țării, căreia i-ai dăruit ce ai avut mai nobil, mai...”

Și Ion Pillat scandează graseind, și batistuțe sug lacrimile ca burețele.

Apoi și-a luat rămas bun Claudia Millian, autoarea „Garoafelor roșii” „cu parfum de mosc”. Glasul ei: gingășie, mătase și o fărîmă de timiditate. Parcă ar cere iertare că vorbește despre unul pe care l-a îmbrățișat venșnic. Luminările fumegă. Chipul celui mort pare tot mai negru. Degetele ca de fildeș ale poetului Horia Furtună rețin ultima filă. Mă gîndeam atunci: de s-ar putea trezi, doar pentru o clipă, cel hăduit, cel fluierat pe stradă, cel batjocorit în reviste și la Ateneul român, de s-ar trezi pentru o clipă el, orgoliosul, nesatisfăcut; el, căruia i se turnaseră pe gît cupe de fier — și să audă doar o singură frază, chiar a ultimului vorbitor, Alfred Moșoiu...

Cosciugul a fost anevoie coborît pe scara nesigură. Cit pe ce să fie răsturnat și să mai primească o lovitură, de astă dată leșul!

În urma dritului tras de cai în valtrapuri, par mai puțin cel veniți să-și ia adio. Pietonii se descoperă în fața celui care a văzut „feți frumoși pe iarbă, lovindu-se cu portocale”. Și toțiși ferice a fost el pentru că a iscat atare frumuseți.

Peste oras s-a lăsat promoroacă. În grădina din fața Ateneului, arbori jumulți de anotimp așteaptă tremurînd sosirea iernii. Ciurule o ploaie mărunță. Cîțiva din cei care urmează carul se retrag discret spre o stradă lăturănică, cu privirea în pămînt și cu capul retras în gulerul paltonului. Ca țestoasele... Cînd cor-

tegiu a ajuns în dreptul unei cofetării, aceeași figură strategică o repetă alt grup de scriitori. Acolo sint prăjituri, e călărică și bună dispoziție. Și tot așa pe restul parcurului. Dar Macedonski trece mereu înainte, neștiutor de toate. Neștiutor? Nu prea. El a știut totul încă de cînd a scris „Noaptea de noiembrie”.

Parada însă trece pe podul Mogoșoaii
Și-nocepe ca să pice o burniță de ploaie...
Dau fuga trecătorilor... efectul e stricac.

N-a fost un poet comod, mă gîndeam pe cînd, după înapoierea de la cimitir, reciteam în întregime „Noaptea de noiembrie”. Nu a fost deloc pe placul guvernanților acelu pentru care Bucureștii erau

Prăpăstie în care virtutea este o crimă
Și crima cea mai neagră, virtute mai sublimă

DE LA ÎNMORMINTAREA LUI MACEDONSKI nu-l mai văzusem pe Ion Călugăru. La școală nu mai venea de fel, de cînd trecuse în a VII-a. Cînd se va apropia sfîrșitul anului școlar, multor profesori nu li-era cunoscut nici chipul acestui elev! Chiar el mi-a povestit că E. Lovinescu, care li era profesor la latină, intervenise pe lîngă colegii care predau alte materii să-i dea („dăruască”) nota de trecere. Cîțiva au pus condiție să vină măcar o dată la lecție, să-l vadă cum arată la chip protejatul celui pe care Lovinescu li luase să robotescă la Școala Normală și-i dăduse nume literar (deosebită plăcere a criticului). Dar Călugăru nu le-a satisfăcut nici această explicabilă curiozitate. De aceea n-a promovat clasa a VII-a.

Se mutase undeva pe lîngă Gara de Nord, pe o stră-

duță ce-l zicea a Ciclopilor. Cătreiera redacțiile unor ziare, se legase tot mai mult de B. Fundoianu, port-drapelul celei mai noi generații de iconoclaști, de revoltați, de nonconformiști. Erau, în majoritate autodidacți sau elevi prin ultima clasă de liceu și care, peste puțină vreme, au devenit nume cunoscute: Armand Pascal (va crea teatrul nou „Insula”), Luca Gridu (actor, regisor), Ilarie Voronca, Mihail Cosma (viitorul Claude Serret), Ștephan Roll (pe adevăratu-i nume Gheorghe Dinu, fiul patronului lăptăriei de pe Bărâței 37), Henri Gad, F. Brunea-Fox (viitorul prinț al reporterilor), caricaturistul Ross și vreo doi tineri pasionați (pe atunci) de literatură — de ALTA literatură — Miron Segaler și Marinell Grubea.

Călugăru citea mult, înegrea filă după filă. Refăcea de multe ori fitece frază (aducîndu-ne la cunoștință...). În ultima vreme lipsea și de cursurile Universității populare din Mircea Vodă, chiar de la prelegerile lui Gala Galaction și de la savuroasele cozerii ale filologului Barbu Lăzăreanu. De aceea m-am bucurat cînd am dat peste el. Asta s-a întîmplat sub bolta unei clădiri din fața clubului socialiştilor, unde mă strecurasem ca să nu atrag atenția sergenților (multi) de stradă și pentru că pornise o ploaie mărunță, de durată. De acolo am auzit, răsbind prin ferestre, sunetele Internaționalei. Și repede am aflat că se votase cu mare majoritate — peste 400 de voturi contra 111 — afilierea la Internaționala Comunistă. Așadar, din acea clipă, România avea partidul ei comunist. Era în 11 mai, într-o miercuri. Ce a urmat, știm din viață și din istoria partidului nostru.

CONSTANTIN ABĂLUȚĂ

Elegie cu o pisică de cîrpă

mi-am tăiat barba într-o zi ploioasă simplu ca și cînd aș fi spus că nu se poate ieși din casă am înmuit o batistă într-o licoare vagă mi-am uns pielea și-am hotărît să las uitarea să treacă mi-am făcut un ceai și-am ascultat tusea apei prin țevi mi-am amintesc că am strigat după aceea liftul urec și cobora dar asta n-are nîc o importanță iar mie mi-a suris femeia de la tutungerie femeia piciorul talpa pantofului pe caldarim jumătatea lunii septembrie prin barurile colorate prietenul meu e la mare talpa pantofului își astereie încă odată făina pe tălpile ce-mi sint date în cameră iarăși sună telefonul nu ridic sună telefonul nu ridic sună telefonul ca o lacrimă mecanică egală fără greșeală dar mie îmi lipsește barba sau nu-mi lipsește afară ploaia ca un preot budist își dă din nou foc tu trebuie să cîmîi în corul bisericii tristă să cîmîi firele de păr ce n-au să-mi mai crească niciodată la loc tu trebuie să-ți oprești miinile la jumătatea lunii septembrie să le sprijini pe-o piatră mai sigură pe-un jurămînt pe ceva eu nu voi spune nimic și fetița din curte cu o pisică de cîrpă va veni lîngă tine și te va-nvăța să cîmîi așa...

Elegie cu o oglindă înghețată

uitați-vă mai îndeaproape la mine flul vostru s-ar spune părinți ce-mi păziți tusea încă de cînd eram mic scobiiți măcar puțin cu buricul degetului sub coaste

Elegie cu un frizer bătrîn

CIND VOI FI LINIȘTIT VOI SCRIE UN VERS căldura unui parc în care zac cu nervii în ghips eu o zi uzată de toamnă pe case tînăr sint și liber sint iară și privec păsările pe-o grămadă de cărămizi molcom zurgăvii-am fetele-n toate ale lor cu buricele degetelor întinse-ntr-un spațiu subire scuturam ca măteala zellor îndici coronele tale ghifultele-n saez fericele bătrînul armean frizerul prietenul meu din copilărie îmi promitea mereu o mașină de tuns și-un cal cu luncesuri arabe în el îmi puseseam toată încrederea cum ridicam dimineața cana cu lapte și mă dureau vertiginos degetele în soare sub pielea lor slabă dar tu n-ai închis pianul în odaie și stai ca o moartă pe-ntrăitarea a două zăpezi zărîndu-ți umbra ca un truc cu sfoară întins între turnuri pisiciile ies luminînd nu le vezi numai calicul acesta îmi țese în cate îmi înseamnă cu creță ziele și-apoi le taie ca pe butoniere de-a lungul piciorilor le petrece doar el e de vină, într-un costum de mare importanță zădărnica lui mă cere

făina aceasta albă nu vă spune nimic lăcrimați într-un fel prin degete poate voi ați de pricepuți în pomeniri și colive în bunătate și omenie lăsați-mă odată să vă spun ceva necîntărit și să plîng deznădăjduit lîngă bufului de-o dulce culoare castanie această casă ca un virtel viu de plîns măsoară drumul către mare și către mîncare pline de zib în ferestre și se întore de-alunecă ascunse pîcîni pentru care își lîrăiau viața unți cu alții pînă unde durerea a tuturor este nu-mi spuneți că nu e așa nu-mi arătați oglinda înghețată în care tușim cu toții fără greșeală ca-ntr-o premieră de gală eu cred în tusea aceasta în boala aceasta așa cum e ea dacă ați tușit vreedată amintiți-vă și-n taină înfigeți-vă unghiile-n tencuială să nu mă întrebați de unde vin vîntul să nu-l luați părtaş eu un ceas mai devreme aflați că vă iubese și că mi-e tare greu umbre umile în porți dacă te-ai lovit în viața ta cu punni cu pietre și rudele între ele ca trunzele cîntătoare de salcie lovindu-se mereu aducîndu-și aminte de noaptea mare sub frăznet lovindu-se pentru fii și urmași pînă-n a șaptea spiță sub stete făcut cit eu voi spune-atîtea lucruri sub ploaia grozavă și voi ascultîndu-le pe masa goală căuta-veți cu mina o cană încă-odată și-ncă-odată alit

PETRE SOLOMON

După ploaie

Răzbind printre nori în văzduhul spălat, Curcubeul își întinde culorile anevoie, Rămînînd apoi agățat Ca o neverosimilă Arcă-a lui Noe Din care coboară, pe rînd, cu pași sprinteni, Animale ciudate, post-diluviene, — Mai ales un cocos fără pînteni Care bate din pene.

Fază

Gesturile se făceau înțelepte Ca vorbele, cînd se-ază într-un proverb Sau ca ramurile înalte și drepte Prin care pădurea devine cerb.

Somnul băiatului

Somnul băiatului meu — apă nencepută, din care beau ingerii (care-i imprumută și chipul!) Undeva, la hotarul acestui somn, începe Far-Westul memoriei.

AUREL COVACI

Hydra metacarpica

Lui N. S.

Mi-a crescut din fiecare deget cîte o altă mină, sfidîndu-i biologiei entitățile, sau lăsmînd-o să se dezvolte pînă va plînsifica toate singurătățile.

Miinile astea noi se incurcă și se îngînd miinile vechi și-au pierdut dexteritățile; fiecare se simte mult prea bătrînă pentru a îndura pluralitățile.

Mă uit la rechul meu deget mare și-l aflu magnific, în noua lui totală eflorescență; mă uit la el cu un extaz nebun — și-l glorific.

Nici nu se mai poate strînge în sine cu decență — a devenit un deget mirabil și mitic, prin noua, inutilă-i existență.

Retrovertire

Iubito, știi că azi am stat la coada, culmea, la coada chiar a așteptării, să-ți cumpăr vrînd ceva mai acătării din toată, a vieții, nostimada?

Și-am cumpărat idila din Troada, cu singe peste-nvolburarea mării, așa cum mi te arăta estrada cea-cea-ului în liniștea-nserrării.

Mai dă-mi, o dată, baremi, acolada cea binecuvîntată a uitării! O dată mai include-mi doru-n lada peregrinînd neconștient în rada, în stearpă, stearpă rada astrogării, cu îmbarcarea azi! pentru Ellada!

Martie sună

Avem de învins doruri ciudate, porniri de primăvară cînd Martie sună ca o sferă de cristal atînsă și sunetul ei deși știm că ne va pă-răsi în curînd stăm de el cu toții atîrnați ca Orlando Furioso de mințile sale trimise în lună. Am impresia că sîntem fragili și efemereri în primăvară, că trebuie să fie aici în preajma noastră aproape invizibile celelalte trupuri ale vîrstei noastre care apar acum datorită unei pedale optice. În București e primăvară. Din cartierele noi vine un miros de var și beton suspendat de crengile pomilor. Îmi place să plec cu bicicleta din aceste cartiere în care o generație extraordinar de precoce foșnete trupuri curate și pajiste din fața blocurilor îmi zboară pe la urechi.

Eu nu aparțin acestei părți a orașului deși nu mai pot trăi fără să văd asfaltul cenușiu și nici albul albastru în care sint înșurubate blocurile cu lojile de la orizont în care aplaudă cineva. E între mine și această arhitectură modernă o melancolie incertă pentru cercul făcut din suluri roșii de hirtie creponată de deasupra vechilor cartiere. Mă face să plîng de bucurie ideea că ele nu au dispărut, că asemenea pietrelor de riu peste care au trecut apele repezi, ele au rezistat și mă fixează cu ochi cum fixează cerul cîmpia.

Dintre toate chipurile arzătoare, cel al Sfîntului Basarab zis și Basarabov, protectorul orașului București mă uluiește și azi. Pe argintul de deasupra lui a crescut o floare scumpă de mușcăi, verzuie, un fel de mușchi verde nubil ce apare numai primăvara ca un vag deasupra orașului. Îmi vine să sparg tăcerea cu un strigăt. Basarab e un sfînt ciudat, adică în mișcare, un bărbat corpulent care a preluat trăsăturile unui bătrîn ce purta haine de catifea și ghetre și locuia în jurul unei societăți de asigurare. Din el iradiază ceva bun. În spatele lui plutește vechiul București ca o pată de spu-mă plutitoare, cîteva clădiri pe care aș putea să jur că le disting și astăzi. Lîngă Piața, în cartierul vechi al Negustorilor așteptam ore întregi. Prăvăliile înghesuite unele în altele, cu geamuri colorate și mișunarea care era o preocupare populară, iscau în mintea mea un viu comerț cu eroi, în care aptoeza finală era intrarea mea în triumful văzduhului. Am adul-mecat atunci un oraș arzător, superb și static cu o istorie eternă. În cartierele vechi există acel bizar al sufletelor simple, instalate cu un pahar în mină în poarta din dreptul curții și pe care nimic nu le va putea umi din acel loc. Amintirea incendiilor din cartier, a certurilor și vîicărelilor, a nunțiilor și înmormîntărilor fastuoase precum și aerul din dreptul anu-mitor clădiri stau în mine ca o putere. La răsărucea a două mari șosele: Giurgiului și Șerban Vodă, există și azi (transformată în Casă

de Cultură) o clădire din cărămizi roșii, un fost Muzeu militar. Era închis tot timpul dar noi consideram că acolo se afla templul fericii noastre. Pereții dinspre șosea erau din sticlă azurie și priveam ore întregi cu fascinație tunurile vechi, puștile cu sclipiri barbare, acel miez păgîn ca în tablourile lui Rembrandt, care ne ducea cu gîndul la șesurile roșii ale Orientului. Pradă unei crize de extaz după apusul soarelui, făceam o plimbare la linia ferată a Gării Filaret și nu ne linișteam decît trecînd prin parcul enorm din jurul ei, pe lîngă Arenele romane unde respiram aerul încărcat de electricitate și priveam din orice punct al parcului ca o cerneală roșie, flacăra eternă aprinsă pentru Eroul necunoscut.

Îmi amintesc că eram palizi și cerul nopții nu era prea limpede cînd îndrăznirăm să sărîm gardul Institutului Astronomic de pe strada Cuțitul de Argint cu un scop fierbinte: să vedem stelele. Mirosea a vopsea verde proaspătă, a clei venind de la legătoriale de cărți, a marțipan și a hirtie și cartou nou. O teamă grozavă ne apăsa oasele. Ne păzeam urechile fiecare ca nu cumva să auzim un zgomet care să ne prăbușească. Pe platforma fără cupolă am ajuns pe rînd. Ca într-o bălăle navală am fost stropiți cu violente lumini cerești, o vijelie peste măsură de uluitoare: descoperisem deasupra noastră cerul.

Ca unui maniac naturalist pe care-l pasionează și vivisecțiunea ni se înfățișară înaintea noastră acele rare exemplare necunoscute pe care urma să le posedăm. Stelele de deasupra ne făcea să leșinăm de emoție. Sus cineva ne observa și se mira că sîntem. Ca florile carnivore stelele mi-au părut suave și crude, gata să ne înghită în corpul lor astral ca pe o subtilă hrană. Foșneau metalic ca roțile fine ale ceasului Tellus măcînînd timpul. N-am mai vorbit de Institutul Astronomic niciodată, chiar l-am ocolit, dar în mare secret, în fiecare noapte protepam o scară de lemn de podul casei și prin el ajungeam direct pe acoperiș, de unde stelele mi se păreau mai blînde. Un miros de trandafir, de santal și ambră venea dinspre ele. În Martie, cosmosul conduce natura către înviere iradînd putere și dînd lucrurilor acel magnetism din care totul se atrage cu totul.

Ce s-a schimbat și ce a rămas pînă în acest Martie sunător? Viața mea legată de aceste case nu s-a clintit. Găsesc suit pe casă pe cîte un vecin îmbătrînit schimbind țigla de pe acoperiș. Cristaline și tulburate oasele pomilor par să pulseze între ele o inimă mare și s-o arunce pe cupola caselor și de acolo mai departe. În neantul somptuos ca o carpetă cu inscripții vechi

Gabriela MELINESCU

Primavera

Era o arenă, un circ era,
un cort care se clătina.
Pinzele cortului
se înăuau, fluturau
și, acripe frunte, cădeau.
Numai de n-ar fi amăgirea,
un viclesug de n-ar fi,
Mai bine ar veni
și ne-ar lua cu ea,
PRIMAVERA, pe aripa sa.
...Dar Doamne,
poate scris era
în programele circuitului
și eu, neatent,
nu citisem programele circuitului.
A urmat ceva
cu titlul „sceneta”:
OMUL CU NOAPTEA ÎN CAP.
În arenă OMUL apăru
ca noaptea instalată.
Era ca un rege al regilor
și hlamida care înfățișa
mătăsoasă, misterioasă noapte.
Fruntea și ochiul
erau luna
și o stea fermecată era,
asterele contemplației,
inela de frumusețe,
cum nici în moarte
nu s-ar visa.
...Și am plins liniștit,
însoțit de alt plins,
al fratelui meu,
și mai liniștit,
profund liniștit,
un plins potolit.

Este descriția...

Este descriția unui loc. o imagine
de mine binecunoscută. Un loc
opac, un tărâm al cărămizilor
oarbe. Lumina, strălucitoarele
stele, sint, în locul acesta
opac, păcate de moarte:

Orbii în pavilion de alcool,
ascultă ascultători.
Subțirite degete, cum nu am văzut,
vor înălța Turnul căzut.
— Cărămidă oarbă, rege Cărămidă,
pune cărămidă peste cărămidă,
poarta zidește-o și tencuște-o,
lacome de sînge cărămiziu
stelele din cer
să nu te ucidă,
într-un tirziu.
— Lasă tu, lasă.
Îmi spune Cărămidă,
la intrări veghează un leu de granit,
cu urlet cu tot impietrit.
Și mai am de pază, impietriti ogari
și vezi streanguri,
streanguri pentru ștregari...
Orbii au parte
de luna mirifică,
așa! Așa! Facă-se voia mea,
tărîmul acesta
fie al meu dar.
Vezi munții de var,
ocean de var.
Tu, muritor, privește și treci!
Ca un Til-Buh-Oglindă
să mi te petreci.

XI. 1971

Acuma. Novembre fiind,
văd clar Naufragiul Meduzei,
în marea din cer.
Și văd un munte
și mierle tot văd, turme de mierle.
Dar vocabularul mierlelor,
familiarul odată arpeggiu,
necunoscut îmi apare.
Și dicționare nu am,
fie un mic manual.
romăno sau franco sau anglo-
mierlesc,
fie cu enluminura în aurul mat,
...ad usum Delphini.
...Și cum de se făcură
atit de multe multimi de mierle,
și oaricade și bastilii în flăcări,
cum de-au răsărit
compactele turme de mierle?
Și clocotitoare sunind,
ele, cu glasul ce-l stiam armonios,
ele, salutate de mine,
ca supranaturale naturi?...
Și cum pot fi ele impasibile,
domisoarele, pietruțele, mieriele,
acuma, Novembre fiind,
la vederea unui unic spectacol în cer?

Amuzantele valuri

I-am rugat pe cuminții copii
să se joace cu marea,
cu amuzantele-i valuri
ocean de var.
Tu, muritor, privește și treci!
Ca un Til-Buh-Oglindă
să mi te petreci.

amuzante-s și stîncile.
Luaiți nisipul de aur cu voi,
îmbujorat e de soare,
oh, se vor stinge bujorții
dacă nu-i luați...
Și, cuminții copii, îmi dau ascultare.
Oare de unde,
cuminții copii,
de unde știu ei
că am băut
multe, multe pahare,
din laptele, zis al înțelepciunii,
că stîlp am fost
în casa nebunilor
tot sorbind și sorbind
laptele zis al înțelepciunii?
A mai rămas un pumn de nisip!
Și se întoarce unul
cu gălețica și lopoțica
și, cucernic, micuțul cucernic,
ia și acel pumn răsfirea de nisip.
Și a ajuns într-o clipă nisipul,
cadaveric, livid,
mai pustiu decît moartea.
Și, în titanica luptă cu Demonul,
strigam fără cuget:
fie-vă milă, cuminții copii,
luați-mă și pe mine cu voi,
luați-mă
ca pe o mină de vreascuri!
...Dar în lupi
s-au prefăcut cuminții copii,
în colții de stîncă...
Și colții și ochii de stîncă,
se uită la mine, învesmîntatul
în pelerina de oase:
Nu, nu avem ce face cu tine,
pelerină de oase!

Cititorul mai interesant
decît autorul?

Ceea ce se observă numaidecît
într-o librărie franceză și
ceea ce, în fapt, publicul caută
nu-i literatura, ci cartea de in-
formație. Poezia, de pildă, e o
raritate. Doar clasicii și, din
cînd în cînd, cite un modern,
ca Supervielle, să mai stîrneas-
că interesul liceenilor. Apar, în
schimb, zilnic cărți, sute de
cărți despre violență și libertate,
cărți despre droguri și răta
civile tinerilor, tomuri copios
ilustrate despre sexualitate (ces-
cetață chiar și în epoca assiro-
babiloniană) și rituri păgîne
studii — unele foarte erudite,
deși nu lipsite de o notă de fri-
volitate — despre magie și doc-
trinele ezoterice. Ultima mono-
grafie despre budismul zen stă
alături de biografia unei vedete
de cinema. Cine se interesează de
o problemă n-are decît să arun-
ce o ochi curios în rafturi și
curiozitatea lui e îndată răsplă-
tită: 40, 50 de scrieri pe ace-
eași temă îl așteaptă. Vrei să
ști cum să-ți petreci agreabil
timpul liber? Citiva autori, re-
putați în materie, îți oferă sfă-
turile lor. O călătorie, pe jos, de
la Montparnasse la Montmartre?
Nimic mai ușor decît să cerce-
țești cele aproape o sută de ghid-
duri, albume, scrieri cu infor-
mație la zi. Pentru a le parcur-
ge pe toate, trebuie, e drept,
doi sau trei ani. Situația studi-
ilor sociale e și mai complicată.
Mulți au idei despre ceea ce se
petrece în epoca noastră și ofe-
ră, din belșug, soluții. Soluții
contra violenței, in justiției socia-
le, însă lucru curios — in justiția
continuă să se afirme. Toată lu-
mea e, apoi, îngrijorată de ceea
ce gîndesc și ceea ce fac tinerii.
Sociologii, istoricii, doctorii — so-
ciali — pe scurt — pun diagnosti-
c foarte precise în acest caz. E
indeajuns să răsfoiești o scriere
competentă pe această temă și să
te convingi că totul este remedi-
abil, că tinerii contestatari de
azi vor deveni miine cetățeni o-
norabili. Un pojar, nimic mai
mult. Insa tinerii agitați, înfășu-
rați în largi pelerine colorate, care
năvălesc seara în cartierul lat-
tin, ignoră, se pare, cu desăvîrșire
sfaturile doctorilor sociali. Al-
tele sint idealurile, punctele lor
de referință. Deocamdată, nu
mai vor să știe de valorile mo-
rale în care cred părinții lor.
Ascultă cu mai mare interes
pe profesii ridicăți din generația
lor, și profesii nu întîrzie să a-
pară. În piața Sorbonei, în fața
micii cafenele L'escholier, un
tînăr cu plete, sigur pe el, ține
un discurs amenințator. E vorba
de viața depersonalizată, de
violenta societății de consum,
de dragoste și, firește, de liber-
tate. Un profet, pe scurt, al a-
pocalipsului vieții moderne. Ti-
nerii ascultă, aplaudă la urmă,
apoi intră precipitați în cafene-
lele din jur. Aprinzînd o gau-
loise și sorbind o cafea expres
— buna dispoziție revine. Re-
tras într-un colț observ această
rapidă converțire și mă gîndesc
la apocalipsul de care vorbea
oratorul dinainte. Dacă e un
semn al apocalipsului acesta nu
poate fi decît extraordinara in-
flație de hirtie tipărită. Planeta
noastră va muri, într-o zi, as-
fixiată de cărțile care ne înva-
ță cum să trăim și să fim feri-
ciți.

rul dialogului ce se poartă în-
tre reprezentanții grupului Tel
Quel, și tinerii curioși din sală
Sint mai mulți oratori deodată,
voci energice pun condiții prea-
labile dialogului. Cineva cere —
nu se știe de ce — capul lui
Aragon. Vrea să sînge intelectual.
Parcă n-ar fi curs destul în
veacul nostru! Altcineva o
fată blondă și agresivă, trimite
pe Sollers la spitalul de psihiat-
rie. Cel vizat încearcă să răs-
pundă, inutil, zeci de voci îl a-
coperă. Nici vorbă de literatu-
ră și de metode noi în critică.
Ușor dezamăgit întreb pe veci-
nii mei: care este subiectul a-
cestei dezbateri? Răspunsul
vine prompt: la masturbation
de l'esprit. Edificat, părăsesc în tă-
cere sala. Jos, în librărie, o
mică expoziție de nouăți: ulti-
ma carte a lui Roland Barthes
(Sade, Fourier, Loyola — ed.
Seuil, 1971), un manual al bu-
nelor maniere (Stock, 1972), un
cod al viselor de dr. Charles
Maillant (Hachette) și, firește,
o nouă carte despre tineri. Le Joli
morte de mai sau cam așa ceva.
Și aici, ca peste tot, e vorba de
tineret și de libertate.

Atmosfera e alta la colocviul
ținut la Școala normală superio-
ră, pe tema: Proust și noua
critică. Participă Jean Ricardou
(Metafora producătoare la
Proust), Jean Rousset (Statutul
narativ al unui personal:
Swann), S. Doubrovsky (Local
Madeleine), Barthey, Gille De-
lauze, Leo Bersani, Gerard Ge-
nette, Jean Pierre Richard etc.
Acesta din urmă participă nu-
mai la discuții, cu păreri ce
devin imediat puncte de reper
pentru ceilalți vorbitori, urși
dintre ei, s-o spunem deschis,
foarte superficiali. O doamnă
între două vîrste are mereu ce-
va de întrebare, precizat, com-
pletat. O apariție pitorească.
Cînd cere cuvîntul, vecinii mei,
în majoritatea studenți, își dau
coate. Va urma, va să zică, un
mic spectacol amuzant... Și
doamna savantă nu ne dezamă-
gește...

Discuția e, în fond, serioasă,
cu multe idei noi. Proust e
pentru noua critică franceză o
mare iubire spirituală. El împă-
că toate gusturile, toate meto-
dele. Tematiștii, structuraliștii,
psihanalizii — toți sint de acord
că revoluția epică modernă în-
cepe odată cu autorul romanu-
lui In căutarea timpului pierdut.
Intervențiile sint precise, la ob-
iect, fără generalități. Nimeni
n-are timp să asculte cuvinte fru-
moase și inutile. Singurul care e
interesat, se pare, de eleganța ex-
punerii e Doubrovsky. În discursu-
lui mi remarc câteva note retorice.
Jean Rousset, în schimb, vorbește
în chipul cel mai simplu cu pu-
tință. Eram curios să ascult pe a-
utorul excelentei cărți Forme et
signification. Își expune fără
nici un protocol, cu o voce
albă, ca să zicem așa vocea — în
fond — oricărui discurs critic
profund. Se simte imediat experiența
profesurului. Vorbește rar, cu cla-
ritate, totdeauna cu exemplul la
îndemînă. Din cînd în cînd tușește
ușor, o mică pauză și conferința
continuă în ritmul dinainte.
Fără să vreau mă gîndesc la lec-
țiile academicianului Iorgu Ior-
dan. Tema expunerii de acum e
apariția personajului Swann sau,
mai bine zis, felul în care percepe
lectorul acest personaj. O silueă,
mai întii, anonimă, cu o privire
stranie, neconcludentă, o apariție
— pe scurt — deliberat insufi-
cientă, înșelătoare. O capcană
— precizează Rousset. Dispersi-
unea voluntară, viziunea înșelă-
toare, multiplicitatea perspective-
lor sint elemente ale tehnicii
proustiene. Sint apoi disocieri in-
teresante în ce privește timpul
narațiunii. În povestirea clasică
timpul narațiunii coincide cu cro-
nologia eroului. Balzac bruschează
această maniera. Interpolarea
timpului devine și un procedeu
proustian, cu toate că în A la re-
cherche du temps perdu personalita-
tea individului nu se explică
prin trecutul său.

Scena apariției lui Charlus e
înțoarsa pe toate fețele. La discu-
cuii, Jean Pierre Richard re-
marcă semnificația privirii perso-
najului. Cititorul ghicește semnifi-
cația acestei priviri înainte ca
romancierul să spună ceva hotă-
rîtor despre natura personajului.
Gerard Genette semnaleză, în
aceeași scenă, implicații erotice
adînci, toate, în numele lec-
torului. Dar ce fel de lector?
Pentru critica nouă cititorul e
mai interesant decît autorul. Citi-
torul și textul — iată două mari
teme de meditație critică.

Eugen SIMION

Paris, ian. 1972

Circe,
fiica lui Hiperion...

Uitasem de Circe cînd, deodată, în
dreptul lacului Sabaudia, mi-a amî-
nit-o un indicator, la stînga, pe șosea.
Îi poartă numele o mică stațiune bal-
neară, adaptată la poalele lui Monte
Circeo, în vecinătatea mării.
Orășelul degajă liniștea și pacea
plină de nostalgie de îndepărtat sfir-
șit de sezon: străzi înguste cu ge-
muri închise și cu perdelele trase, vi-
trine frăpulate cu articole de sporturi
nautice, stive de umbrele mari rînduite
sub cite-o boltă de poartă și alături
cite-o tratoră, cu mese goale așezate
în lungul trotuarelor printre ghiocete
de leandri și de geranium.
Lîngă lac, de-a lungul debarcaderu-
lui, dincolo de nisipul fin, netezit cu
tăvălugul și ne-nsemnat de urma nici
unui pas, se-nșiră cuminți citeva bărci
solitare, rămase fără vele și fără lu-
ciul vopselei reimprospătate în fie-
care an.
E liniște și se rotește pescăruși peste
ogînda neclintită a lacului, între lim-
pezimile înalte ale cerului și adîncul
plin de tăcere al apelor.
Pe malul celălalt, departe, în aerul
pur și tremurat, se înalță ușor din
intinericul pădurii o trîmbă de fum:

„Și stînd acolo
Pe-un colț de stîncă, mi s-a părut că
iese
De după pămîntul larg, din casa
Circeo,
Un fum peîn stejăriș, de prin
desigurii...”

Aerian, imaginile homerice încep
să se-nșiripe... Aici era „ostrovul”,
„încins de-o mare nemărginită”, în
care se afla lăcasul lui Circe. Aici a
sosit Ulise, dar a rămas la fărîm, lîngă
vas, și a trimis o parte din oamenii
lui să cerceteze șîntul.
Ajunși la palatul lui Circe tovarășii
lui Ulise sint întîmpinați de frumoasa
și crudă amfitrionă. Circe îi poartă
la masă și-i ospătează, dar le stre-
coară în bucate niște farmece care-i
fac „să uite de țara lor cu totul”.
După aceea îi atinge cu varga et fer-
mecată și-i preface pe toți în porci.
Ulise, pornit în căutarea lor, la a-
ceeași cale. Îi iese însă înainte Her-
mes, avînd înfățișarea unui tînăr
„în cea mai mindră floare a tineretii”,
care-i arată cum să spulbere farme-
cele magiciene și-i dă ca antidot o
plantă misterioasă, moly, pe care-o
folosește și zeii... Cînd Circe, imbi-
ndu-l cu aceleași bucate, vrea să-l a-
tingă și pe el cu varga fermecată,
Ulise trage sabia din teacă și se nă-
pustește asupra ei. Înspăimîntată,
Circe îi cade la picioare și cuprînde
genunchii eroului:

„Ce om ești tu?” — îl întrebă —
„Și unde ți-s părinții.
Și țara ta? Uimită sint că n-ai fost
Vrăjîit de leacul cel băut de tine.
Doar biruie puterea lui pe-oricine
De cum îl ia și peste dinți îl trece.
Tu singur ești nebiruit de farmec...”

Un jurămint de credință, pecetluit cu
iubirea pe care i-o dăruiește magi-
ciana, întărește încrederea și liniștea
eroului care va rămîne alături de
Circe „un an întreg”.
La rugămîntea lui, Circe le-a redat
între timp grecilor prefăcuți în ani-
male chipul lor de mai înainte.

„Iar oamenii — spune eposul homerice
— de-odată se făcură
Mai tineri, și mai mari, și mult mai
mindri,
De cum erau nainte...”

Viziunea revenirii oamenilor, după
metamorfozarea lor în ființe necuvin-
tătoare, la stadiul dinainte, într-o for-
mă superioară celei inițiale, merită
toată atenția.
Lumea descrisă în Odiseea trăiește
o epocă de tranziție de la societatea

organizată gentilic la societatea im-
părită în clase. Ea reprezintă o cin-
lizare a bronzului și a fierului pe cale
de dezvoltare. Pe acest fundal, cîntul
aerului grec trasează, cu o sublimă
robustețe, imagini de un optimism
plănat, teluric.
În decursul timpurilor, tema oame-
nilor vrăjîți de farmecul lui Circe
a fost reluată în nenumărate rînduri
și variante.
La distanță de peste două milenii,
în vremea Renașterii, Giovanni Bat-
tista Gelli publică în 1594 o operă
scrisă în formă de dialog, intitulată
Circe. Gelli se inspiră din cîntul al
X-lea al Odiseei, dar e vizibil influen-
țat și de o serie de alte lucrări, prin-
tre care Dialogul morților de Lucian
și un dialog moral al lui Plutarh. În
versiunea lui, lăsîndu-li-se la liberă
alegere dacă să-și recapete înfățișarea
de mai înainte, tovarășii lui Ulise pre-
feră aproape cu toții înfățișarea și
condițiile stării lor animalice. Unul
singur acceptă să redevină om. Pe
măsură ce avansează în timp, mitul
lui Circe se complică, se transformă,
ajunge să devină un adevărat rechizi-
toriu — rostit de animale — la adresa
vicistudinilor vieții și a viciorilor ome-
neste.
Circe însăși își schimbă înfățișarea:
în versiunea modernă a lui Giono ea
nu mai e decît o femeie experimen-
tată și tiranică, iar în Ulise al lui
Joyce personajul e substituit de orgii,
de halucinații, de prostituate. Imagi-
nea aeriană, idilică, a vechii Circe a
dispărut de mult.
Poemul lui Pascoli vine să ridice
parcă dispariția imaginii mitice la
rangul de simbol: Ulise, întreprînză-
torul, vesnicul însetat de cunoaștere,
de orizonturi noi, navigatorul Om pe
oceanul Timpului, ajuns la capătul pe-
regrinărilor sale, dar plătîndu-și ex-
periența acumulată cu viața, căci e
bătrîn și aproape de moarte, tinjește
după Circe, și se pare că o aude în
vis. Nu vrea s-o mai revadă însă, nu
vrea să se mai întoarcă la dînsa,
fiindcă pentru el ea nu mai e decît o
himeră, ca toată lumea aceea apusă,
plină de himere, prin care a trecut.

MARTA BĂRBULESCU
Traian Iancu
Elegie pentru tatăl meu
Ion Segărceanu
Pastel în alb
Panta rei...
Haina ta pe scaun...
Eu, robită cuvintelor
nădăc
te privesc în neștire
acolo
în haina lăsată pe scaun
cu reverul de aer
subțire,
scufundată sub năvalnica ninsoare...

Implinire în timp
Nimic mai sublim ca mugurii
deasupra riurilor, pe fundal de-acvariu
ca niște viscole pornite din sînge,
cu glasuri de taină,
deasupra universului
plin de zumzetul viilor spirale
cîntîndu-și menirea...

Iată arena marilor întreceri!
Sîngele, pulsul țării
trece prin noi
afliindu-și împlinirea
pentru mîna
ce ține făclia
pe-n tinsele cîmpii...

Un fluid
cu exaltată febră, cum foșnetul valurilor,
ne spune despre țară...

Și n-ntrebă-n țipăt vînat, neștîit,
Unde-ai pierit, tu, flăcărî, cîntîc?...
Din care dor adînc te-ai fi născut,
Să-i pui făpturii un tîcîc vîsmînt?...

Și-n ciicîl arzătoarei întrebării,
Intruchipași răspunsu-n primăvară,
Cînd luna și-a făcut din cerzi stîlpări,
Cunundă dînt-o flăcărî solară...

S-o poarte, la Florii, drept amăgire,
Cînd, sufletu-mi zdrobit de muguri vîi,
Cu luna-ntrîziind la convorbire,
Te-așteaptă ca să-i vezi... Să rîi!...
Și plîng pe florii... Dar tu nu știi!.. Nu știi!..

Atît de mult iubesc singurătatea
în clar-obscur
cînd printre cărți și lucruri
aud neliniștea pîlînd,
murînd
și înviînd

Și n-am nevoie să știu anotimpul
și nici înfricoșată nu sint foarte
de timpul ce mă duce
mai departe
în semnul orb
pe care nu pun pref.

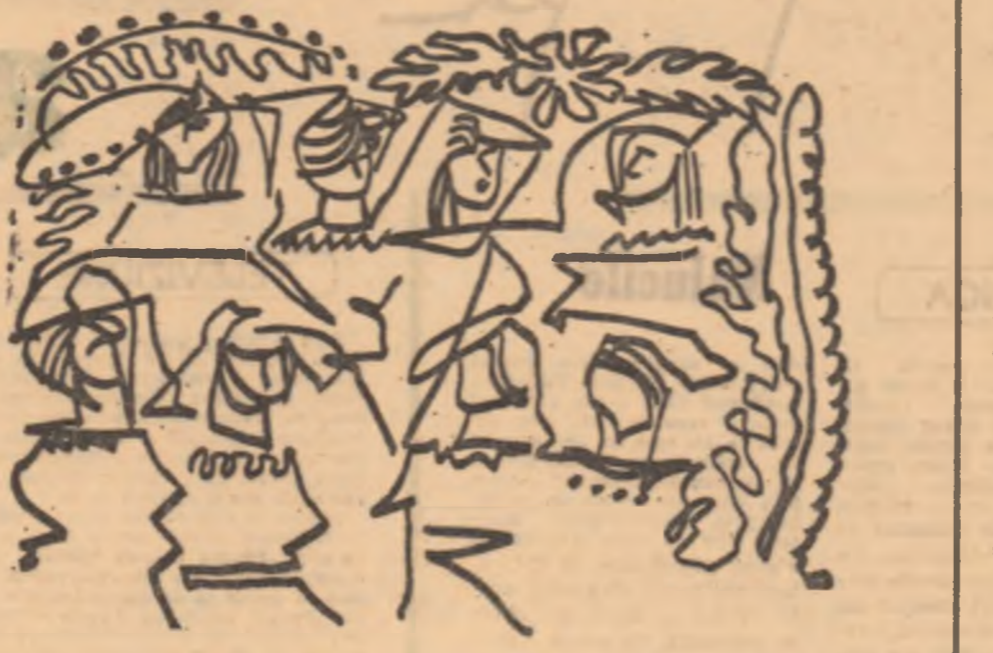
Doar ora risipită mă-nspăimîntă,
privirea către care se ridică
o viață dincolo
și peste...

Atît de mult iubesc singurătatea
în clar-obscur
cînd printre cărți și lucruri
aud neliniștea pîlînd,
murînd
și înviînd

Și n-am nevoie să știu anotimpul
și nici înfricoșată nu sint foarte
de timpul ce mă duce
mai departe
în semnul orb
pe care nu pun pref.

Doar ora risipită mă-nspăimîntă,
privirea către care se ridică
o viață dincolo
și peste...

Haina ta pe scaun...
Eu, robită cuvintelor
nădăc
te privesc în neștire
acolo
în haina lăsată pe scaun
cu reverul de aer
subțire,
scufundată sub năvalnica ninsoare...

Tragica bizoniadă

Se îmbogățește literatura de teatru scrisă cu nobilul blestem de a fi doar citită, gen aparte, al unei dramaturgii autohtone și așa impestrițate. Scriitorul unui astfel de teatru vine, de obicei, din proză sau poezie, îmbrăcat cu o haină de cuvinte croită altcumva, pe care oamenii scenei o privesc cu o spaimă respectuoasă, n-au de unde s-o apuce, nu-și găsesc timp s-o înțeleagă, deruta lor în fața metaforelor fiind cunoscută. Suiul acesta de literatură în dialog își trăiește traiful ei discret, iar eu de atâtea ori mă trezesc, cu rușine, că-mi place mai mult să citesc teatru decât să-l aud spus în fals, cu gestul bine dichisit. Recitesc, de pildă, „Echipa de zgomote” de Fănuș Neagu, o piesă scrisă parcă în versuri albe, stranii prin idee, care te cutremură încă din titlu, și mă întreb în ce chip ar putea fi adus pe scenă, pentru că cuvântul să sune în toată adâncimea și poezia lui, cum ar putea arăta întrupată această lume văzută parcă invers, de pe fundul unei lac în care cineva aruncă cu umbre din partea cealaltă a pământului, tulburându-l încet, încet. Când cu textul în față, ai bucuria să leneșești mai îndelung pe frază și să te amesteci cu gustul ei anume, vechi-amărui de lume materializată, și să-l asculți în dinăuntru tău pe Nil, unul din cele mai fascinante personaje ale dramaturgii noastre, venind din familia aventurierilor grandmani Pirgu-Pașadia, proroc, filozof și haimana cinică, ascunzând sub bube și vicii un suflet de sfânt și martir. Fiu al ultimului bizon adevărat care s-a închis în scriba lui orgolioasă și a murit încauțat pe dinăuntru într-o încăpăre, ascunzând de lume ultima clipă de viață, Nil a încercat să-și mintă tristețea singurătății umblind prin lume, ucișag de condamnați la moarte și povestitor de glume în localurile de noapte din Montmartre, pentru ca să se lase, la bătrânețe, învins de dorul locului de origine al bizonilor și să se întoarcă acasă. L-a chemat pământul unde „toamna e făcută din două minuni: minunea verii care moare și minunea iernii care vine”, „unde morții sînt puterea pământului și patima lui”, unde anotimpul e „o destrăbălare de păsări pe tot cerul” și unde există bărbăți care promit femeilor, într-o clipă de dezmăț, să le deseneze trei maici cu singele lor. Ei fra dor de bizoni, ei nu-i scriseră nici un rînd vreme de douăzeci și unu de ani: „dragii mei, sînt și eu un fiu al bizonului, mi-e dor de mirosul țurmei”. Venind, l-a găsit pe descendenții mîndrului bizon căzuți în ultima răpă a demnității, cîștigîndu-și pîinea din producerea zgomotelor pentru filme, mișcînd cu copite false mersul cailor și născînd furtuni în ligheane, bizoni prăbușiți în cai, intră și el printre ei. Ii vede mocirșoi, lași și mirosind a ură unul față de altul, se cutremură și realizează grotescul fără margini al stării sale: „Am un nume de fluviu și sînt doar un scuiptat... tot trupul meu e o funie de care atîră pământul spînzurat... miros a funie...”. Fiul bizonului s-a întors cu nărlie largă, ca să pască iarba lui, dar în iarba numai mărăcini și pale de otrăvă. Mușat, fratele lui, s-a ticălosit, devinînd șeful echipei de zgomote, Alexandru, fiul lor, a ajuns jartiera de la ciorapul nevastei, Maria Bunavestire e o ființă care a cunoscut toată înșelăciunea și uritul vieții și s-a prăbușit în alcool — și mai e și o fascinantă vinzătoare de evantide din cozi de păuni care și visează un rol de femeie ușoară în film, care trece pe strădă și inspiră bărbaților această filozofie aiuritoare: „uite, domnule, se luminează de-o treabă frumoasă”. Nil, omul de fluviu, simte că a sosit clipa plecării, ochiul lui văzuse tot răul din lume, privirea i se obosise, nu mai poate îngădui umilinta de a vedea un bizon cu copile de cal și își învinge umilinta prin moarte: se dă pradă emilor, hoit viu, mergînd pe picioare, după ce cîntăce cu ai lui un cîntec de lacrimă:

În leagănuț sfînt al vieții
Scump e cerul dimineții
La amiază: cerul mare
Se aprinde-o luminare.
Seara, simburii de pîmînt
Cad încet peste cuvînt.

Piesa e un poem pe care ar putea s-o recite doar un Vracu sau un George Constantin, cu acel glas care dă fiorul morții.

Ion BĂIEȘU

arte

PRETEXTE

„Insu-ți” și „dute domnule”

Ziarele ne-au informat că în Franța funcționează o comisie pentru apărarea limbii franceze împotriva împrumuturilor abuzive din alte limbi europene, dar se știe că vizată în primul rînd este „frangleza”, jargonul franco-britanic ivit în ultimul timp. „Mariageul” a avut loc mai de mult, pe timpul cînd glasul Franței libere în cel de al doilea război mondial se ridică de la Londra. Apoi, muzica uszoară, beatlesii, snobismul, stilul sec și ursul al Inulei, într-o epocă vorbărească, confuză, noțiunile de afaceri și de comerț, tehnica cea mai nouă, număratoarea inversă a lansărilor în cosmos, filmele de groază sau serzy, specialiștii anglo-saxonii, achizițiile precipitate făcute de francezi în ultimii ani „peste canal”, unde, o vreme măcar, în conflictul finanțelor, prețurile erau mai abordabile și articolele de lină „Made in Scotland” mai atrăgătoare, apoi exemplul căminului britanic, ideea sacra de „casă”, toate acestea au avut un cuvînt greu de spus în amestecul limbilor.

Englezii făuseră dinainte concesia folosind expresii franceze cu accentul lor specific, maltratîndu-le fermeccător (și cu tot dinăuntru), Churchill avea obiceiul, dar asta era mai cîștigătoare, să reverențiază ușoară făcîndu-și limba lui Racine, pe cînd francezii, atît de mobili și de receptivi, comit „trădărea” de-adevăratele. Ceva lipsește în vocabular, un suet mai aspru, sau poate cuvintele prea șlefuite, și-au pierdut aderența lucrînd pe suprafața din ce în ce mai lustruită a realității... oricum, fapt e că ei amestecă tot mai mult și cu plăcere, cum am spus noi cu o vorbă de la noastră — „borcanele”. Ministerale resping cererile scrise în acest jargon detestat de puritanii expresiei curate, profesorii îi mustră și ei pe școlarii cînd zic „yes, monsieur”, treabă încercată, filologii nu mai știu de partea cui să treacă, fiindcă istoria e plină de interdicții și procese stupide și de atîtea erori grave de apreciere a evoluției omenești. Măcar atît am învățat, că viața

merge înainte, unde, vom vedea și că nu-i bine să i te opui cu dispoziții otrăvitoare. De aici înainte secretul filologiei moderne probabil că va sta tot atît de bine în dezvolțarea tehnico-economică, pe cît în avîntul și efortul literaturii, dacă nu cumva aceasta din urmă nu e condiționată de prima.

O altă acțiune pentru apărarea limbii are loc în R.F.G. Societatea care a înființat-o și-a propus un scop diferit, să-i înșele pe cetățeni să vorbească și să scrie corect în limba maternă. Acum, se știe, la școală, pretutindeni în lume, ca gisca prin apă trec mulți. Dar chiar și pe cei cu note bune, mijloacele de informație vizuale și auditive, atît de răspîndite și de comode, îi pot îndepărta pe neștiințe de rigoriile gramaticii și ortografiei (la spa oamenii cu carte au și început să ezite la însuși și aruncă în joc linoiară, insu-ți, ori insu-mi, să fie, cînd n-o retrag, dute domnule), astfel încît un analbet, un neștiutor, pînă nu ajunge în situația de a pune virgulă creionului pe hîrtie, poate să facă față și să dea impresia unui om cultivat.

O echipă de șase profesori în cadrul societății germane susamintite au cîntat în 1971 mii și mii de pagini, examinînd textele de cele mai diferite genuri, aducîndu-le îmbunătățirile necesare și făcîndu-le cunoscute. Echipa colaborează cu cele mai diverse ramuri ale industriei, economiei, cu ministerele și instituțiile ale căror referate, rapoarte, încercări întocmite, ca stil și gramatică, pot influența în rău opinia publică. Nici zărele nu scapă de această analiză nemiloasă. Un serviciu telefonic de informații răspunde prompt și politicoasă la apelul oricîrui cetățean nesigur pe mijloacele sale de scris sau vorbire. Nemii tot nemii.

Să presupunem că și noi am avea un astfel de serviciu binefăcător, și că într-o zi te sornești că ai scris greș, așa, cu doi de i, culoarea carevaszică. Dacă mai ai cît de cit, o bănuială, poți mîna pe telefonul izbăvitor și scapi cu firea curată.

AMFION

arte

MUZICA

Nălucile

Unii cred că nu există. Eu totuși le-am văzut și le-am auzit în numeroase rînduri. Le-am simțit în obraz gîfăla penibilă și le-am studiat comportările ciudate. Le-am detaliat membrele scîlabe, în formă, ba chiar le-am admirat pentru dorința lor fantastică de a fi viețuitoare adevărate, ele care nu erau decît palide umbre, decît nimicuri răsărite din nimicul cel mai din afară. Stranii și ridicole imitații ale gîndirii, neverosimile intruchipări ale neantului, veneau să ciocănească la poarta existenței, unele timid, aproape imperceptibile, dar cele mai multe violente, arogante, disperate. Mă veți întreba poate unde am întâlnit astfel de — să le zicem — făpturi. Cam peste tot: în sala de concert și în emisiunile radiofonice, pe șanțurile discului și în incintele cu candelabre bogate, în sertare și în vitrine, peste tot. Copii din florii ai imaginației strimbe care greșeau cînd cu sentimentalul trivial, cînd cu raționamentul nepriceput, dar cel mai adesea se împreunăuă grotesc cu inconștiența, „creaturile” se încurcă pe cărările artei strigîndu-și cu glas plîngăreț un luzorior drept la viață și încercînd să se implinte în ordinea firii,

cînd nu năziceau de-a dreptul s-o întoarcă pe dos. Zădărnici strădăni! Căci — în artă, cel puțin — ceea ce este, este, iar ceea ce nu este nu are cum să fie. Iubitorul de muzică blîndul de asemenea „creatură” trece prin ele cum trecea un personaj prin ziduri într-un amuzant film pe care televiziunea a avut ambițioasă să ni-l ofere mai acum cîrva timp, pentru că ele nu opun nici un fel de rezistență, nu există decît poate între coordonatele statistice, dar în nici un caz între cele ale artei. Ceva mai mult: chiar analistul conștient se pomenește, cînd vrea să le apuce mai virtuos, în situația discutabilului Odysseus, care, ajuns prin diverse teripuri în infern, încerca în van să îmbrățișeze umbra maică-sii.

M-am lăsat pradă perplexității visătoare și am căutat să deslușesc cauzele profunde ale apariției ciudatelor creaturi. Mi-am dat atunci seama că fusesem nedrept. Le atribuisem ler dorința și nerăbdarea de a fi, ambția de a suci sensurile pe drumurile muzicii, cînd de fapt ele — sărăcele — nu erau decît încolore semne, grăitoare despre alte realități: neputința dureroasă de a crea și cîteodată impostura, biciuite — acestea — de o sete de existență oarbă și abstractă.

Eul pur în acțiune, fără chip, fără identitate, flux magnetic insesizabil ochilor și urechilor, radiație prin care treci fără s-o simți, dar care uneori provoacă boli grave. Și m-am întregat după aceea dacă viața artelor, iradiată intens de astfel de centre de afirmare abstractă, de astfel de „artști” care nu izbutesc să-și concretizeze visurile, care nu reușesc să nască făpturi viabile în lumea formosului, nu riscă la un moment dat bucuria unui mic cancer.

Pascal BENTOIU

SPORT

Decl în sîrșit, începînd cu actualul sezon, divizia B va avea tunul ei. Obiectul cu pricina se află în dotarea echipei Siderurgist, datorită noului antrenor gâlțean C. Teacă. Cînd spui Teacă, este ca și cum ai spune foc, ceea ce și explică intructivă întreaga poveste.

În afara forțelor armate și a Muzeului militar echipa de fotbal de pe malul Dunării este, cred, singura instituție care mai posedă așa ceva. Teacă a înlocuit ghileaua cu mingea, rămînînd ca numai prin vorbă să redea artileriei ceea ce i-a luat. (Și nu mi-e teamă, o va face cu virf și-ndeasă.)

Mai toate „bazzoanelor” acestui antrenor de excepție s-au dovedit în timp, a fi niște utile și moderne mijloace de perfecționare a jucătorilor. Acest antrenor, atît de disputat, atît de acuzat și apărât ca nimeni altul, este o excepție nu numai în fotbalul nostru ci în întreaga noastră activitate sportivă.

Nimeni ci el nu a pretins și nu a vrut mai mult, și nimeni nu a primit atîtea lovituri. De aceea mi se pare cu totul normal ca locmal ei să-și procure o armă de mare calibru, pe care într-o situație dificilă s-o poată folosi la liberă alegere. Ieri noapte l-am văzut cu un tricon sub braț, cu întreaga echipă transformată în servanți de elită (cel mai harnic era Iancu), și-n față, în fața tunului comandat de acest Napoleon (observați, aceeași specialitate avea și omonimul) cîteva persoane, mari meșteri cu vorbe pompoase și promisiuni neimplinite,

Ladea

Enorma vitalitate care a fost Ladea, atît de incredibil de brusc retezată, dezmarginătește viața tuturor operelor lui, le proiectează în spațiul începutului de eternitate. Ele încep să-și trăiască destinul propriu, căutîndu-și propriile legi de a fi, de a se acomoda la imensitatea timpului deodată resimțit iute mișcările în profunzime. Dar impulsul inițial le ocrotăște. Sorgintea și-a bătut în fruntea lor pentru totdeauna emblema. Indiferent de ceea ce le va rezerva viitorul, de modificările posibile, survenite firesc în înțelegerea oricîrui demers artistic, miezul lor inflorescent, cutezat pînă la sămînță, va rămîne egal cu sine însuși, tulburător cu cit sensibilitatea îl va cerceta mai îndelung-proape.

Temperament tumultuos, privindu-și arta mereu în lumina ochilor, cu francheță, căldură și nedismulată forță stăpînitoare, Ladea îi înalță volemle la suprafața văzului. Orizontul străpuns de linia masivă, verticală fermă, îi ascunde rădăcinile exact atît cît trebuie pentru a-i menține echilibrul. Tărîmul celălalt, străbătut de tînguerea orfică, este pentru el viața supra-pusă, continuitate de credință, primordialitate mereu nescăcută. Mediul fecund al artistului se cristalizează în figura umană. Ladea nu și-a desmîșnit niciodată această vocație și exemplaritatea lui consistă în dăruirea pînă la capăt, în efortul mereu reînnoit de a întregi, în ti-

pare diverse, telurica prezentă a idealului uman pe care se credea îndreptățit să-l slujească, să-l comunice în forme neperisabile. Do-riința expresă de contaminare a sufelelor prin artă, de modelare a cugetelor prin esență, se corelează cu dimensiunea sculpturală explicită, directă. Artificiul labil, zozozana neguratică, îi repugnă. Dionisiacul Ladea se conforma propriei sale structuri interioare, dar, în același timp, într-un plan superior, el dădea glas unui mesaj limpezit îndelung în măciile istoriei, convingînd în primul rînd cu simplitatea austeră și oraculară. Violenta materiei din lucrările sale, viziunea integrală dar dezlănțuită, comportată la fiecă pas înțut intelectuală. Spiritualitatea nu se teme de veșmintele ei greoaie și încrîncenate. Ea răsare acolo unde tușa este mai puternică, mai apăsătoare, tot astfel cum, la un nivel mai îngust, dedesubtul crucei baroce, expresioniste, ghicim un Ladea naiv, cu acalmii și încintări de străvechi iconar sau crucea populară.

Dacă am încerca să rezumăm, fi-gește, fără pretenții deosebite de originalitate, personalitatea lui Ladea, descoperindu-și liniile de forță între un Paciurea sau un Medrea, l-am denumit ultimul mare exponent al clasei țărănești. Într-adevăr, ca la nimeni altul, opera sculpturală ținută cu mîna de fier, exprimă și creează o vastă monografie țărănească. O monografie ță-

rănească dedusă și împlintită în solul unui Ardeal fabulos, leagăn al atîtor valori de pioasă și obsesivă amintire în trunchiul națiunii noastre. Localizarea se cuprinde de farmec. Adevărul ei însă, raportat la temeinicie, se extinde. Ne aparține, în aceeași măsură, tuturor, trezînd virtualitățile fundamentale ale unui popor. Originea țărănească își pune pecetea fără greș. De la familia artistului pînă la figurile nobilelor căpetenii de moși răscolite: de la autoportrete și pînă la portretele unor intelectuali de presantața lui Blaga (poate trebuia amintit în primul rînd Brebeanu); de la maternalele abia tulburate în opneța lor duioasă de desen și pînă la intruchiparea de fantasmă a unui personaj legendar, Ladea, creatorul unei galerii a marilor figuri care-au compus Școala Ardeleană și a unui monument Petru Groza, își trece prin toate stadiile eroul preferat. El i-a rămas credincios o viață întreagă, legîndu-și de existența, de ascensiunea lui, idealurile cele mai intime. De la muncitorul pământului și pînă la tribunul jertfit unei cauze drepte, de la intelectualul devotat rădăcinilor sale, sublimîndu-le în expresie filozofică și pînă la conducătorul democratic, exponentul unor împliniri năzuite de veacuri, se alcătuește o operă de a cărui postumitate perenă nu ne îndoiim.

Grigore HAGIU

revista străină

● MONSTRUL LUI MORETTI „Pictorul Raymond Moretti a fost constrins să părăsească pavilionul 6 al Halelor, care trebuie să fie demolat și în care el a construit din metal, lemn și sticlă o sculptură de dimensiuni neobișnuite: un monstru înalt de 7 m., lung de 30 m. și larg de 13 m. Monstrul a învins literarmente spațiul pavilionului, ocupat în parte de artist, izolată cu mălăraii Halelor. Ca Amedeu al lui Ionesco, sculptura crește zi de zi, prin adăugarea încă unei buchii de metal sau sticlă. În prezent, atotul este plin „ochi”, și iată că se propune mutarea. Dar... „comment s'en débarrasser...”, cum să scapi de un asemenea monstru insurpabil?”

● Păsoasa a luat apărarea țăranelor artist, acordîndu-i sprijin moral. „Spătiu I, cere monstrul lui Moretti”. (Le monde, 20-21 II a.c.)

TELEVIZIUNE Linia dreaptă există!

E ca și cînd ai încerca să explici un poem: de ce trăiești? De ce iubesci? De ce speră? M-a furat expresivitatea fenomenală a chipului, strălucirea halucinantă a ochilor, frumusețea desăvîrșită a mișcărilor: m-a umilit modestia felului de a fi, m-a umilit frumusețea felului de a fi, m-a îndemnat tenacitatea felului de a exista: Alexandru Ciucurencu. Și acum să spun de ce?

Pentru că este nevoie să se poată conta pe ceva. Pentru că este nevoie să se poată crede în ceva. Pentru că este nevoie să existe exemplul cutia. Un exemplu viu și conștient care să spună că da, idealul există, că da, linia dreaptă există, că munca există, că gîndirea există, că iubirea există, că împlinirea există, că da, se poate trăi. Un exemplu de felul acesta este un mentor spiritual. Un mentor spiritual de felul pictorului Al. Ciucurencu este un exemplu total.

Se poate conta pe mina care muncește dacă munca este aleasă din inimă și dacă munca este făcută din dragoste. „Există talent?” „Nu știu dacă există, pentru mine talentul s-a fost totdeauna chemarea continuă a mișcării care lucră.”

Se poate conta pe gîndul care gîndește dacă gîndirea e dreaptă și împede și continuă. „Există menire?” „Nu știu dacă există, pentru mine menirea a fost gîndul de dinăuntru pe care nu l-am trădat.”

Se poate conta pe iubirea care iubeste dacă

iubirea este statornică și himerele care o încercă n-o prefac. „Devoțiunea e silnică?” „Frumusețea omului este desăvîrșită, iubirea înseamnă înțelegere și tertare dar sacrificiul din iubire de oameni este întotdeauna plătit.”

Sau nu este aceasta imaginea marilor înțelepți? Un meșter bînd și sfîș, cu șorțul de lucru în față, cu uneala de lucru în mîna, cu ochiul rotund și imens. „Tata era hamuric și pescar. Am plecat din Tulcea la saispreeze antic. Mi s-a furat în Gara de Nord geamantanul cu economii. Am fost vopsitor de firme și mobilie și figurant la Teatrul Național. Nu știu cîte tablouri am refăcut. Nu știu cîte tablouri am făcut. Oamenii sînt buni și mă lasă să merg să le văd. Ce se poate este să crezi. Ce nu se poate este să abandonezi. Pasivitatea muncii nu trece, pasivitatea se intensifică. Dacă nu era pictura aș fi murit. Eu acum am scris și unu de ani”.

Sau nu este aceasta imaginea drumului drept?

Sânziana POP

P.S. Rodica Rarău — iată un nume cărula i se pot adresa multumiri. George Stînea — iată numele autorului unei demonstrații de mare clasă în ceea ce privește arta imaginii. N-a fost doar munca bine dusă la capăt, a fost creație.

Napoleon al șaselea sau al șaptelea

cu dinții clătînînd, cu picioarele transformate în corzi de violoncel își așteptau destinul. Din păcate, m-am trezit tocmai cînd cele cîteva mingi de fotbal propulsate cu mare viteză îi purtau pe „marii meșteri ai combinațiilor” într-o direcție neclară. Nu mi-e frică însă, și în vis s-au descurcat ei blînzor. Au căzut în posturi bune. Teacă și alți cavaleri ai speranței și ndrăzneții vor rămîne mai departe pe metereze în focul luptei. Nu știu ce va scoate el într-un timp scurt (în fotbal nimeni nu are răbdare, nimeni nu așteaptă din păcate ceva mai bun, totîi vor repede, cit mai repede rezultatul) dintr-o echipă cu viteză dar cu puține posibilități. Probabil, și îi doresc aceasta, va reuși. Cine mai spera acum trei ani la Pitești în salvare? Doar cîțiva. Printre ei și Piticul, cel care pînă la urmă s-a întors, după ultimul meci, în capitala prunilor pe brațe.

E drept că după puțin timp a plecat de acolo în cu totul alte condiții. Ii urez ca, dacă nu în primăvara aceasta, la anul să-l văd comandor de vas, cu o echipă-echipaj de divizia A. Eu merg pe mina lui.

Din motive cu totul surprinzătoare, handball și-a mutat reședința din București la 60 km departare. Motivele sînt cu totul și cu totul hilare, dar adevărate. După ani și ani de zile, timp în care s-au jucat meciuri peste meciuri, s-a observat că toate terenurile bucureștene sînt neregulate. A-dică ele sînt, dar nu există. Totuși cineva

din Vasile Conta răspunde de acest sector. Totuși, acest „specialist” și-a dat cuvîntul de onoare că a făcut o treabă pe cînte, că a indicat dimensiunile exacte, și a fost crezut, și probabil, a fost felicitat s.a.m.d.

Cine o fi el?

Cu o seninătate ce-l este caracteristică, Angelo Nicolescu, antrenorul Național, de clară că recentul turneu întreprins de echipa noastră reprezentativă a fost o binefăcătoare. Mai rar așa pesches. Ce contează tibia lui Mocanu? Altarul fotbalului își cere sacrificiile de rigoare. Ce contează că terenurile pe care au evoluat tricolorii (s-au antrenat deci în actuala perioadă) au fost mai proaste decît terenul echipei Abatorul. Ce contează că ne-am întors sifonați. Ce contează că din punct de vedere financiar, spune lumea, nu am realizat mai nimic. Mai spune domnia sa, că meciul cu Galatasaray, meci pierdut de noi, a fost și cel mai bun. Mă rog, se poate și așa ceva. Atunci ce se va întimpla cu naționala Ungariei? Și tot dînsul ne mai spune că cerînd în ultima partidă un rezultat care să spele rușinea, comanda a fost prompt executată. Este adevărat, dar adversarii care ne-au cedat sînt clasai pe locul 7 în campionatul Greciei. Dacă și asta e performanță, noi nu mai avem nimic de spus pînă simbă viitoare.

Radu DUMITRU

a.b.c.

Cultura scriitorului

Între prestigiul de „cultivat” și acela de „original”, ațția din poezii ilustră il preferă pe ultimul dintre ele. Geloși, pe bună dreptate, de originalitatea lor, nimic nu-i irită mai mult decât intervenția unor critici sau istorici literari, care vor să le descopere antecedente și „influențe”, la care ei nici nu s-au gândit. Îmi amintesc de ieșirea bruscă a unui om, în rest, atât de calm și de liniștit ca Lucian Blaga, când, acum câteva decenii, un filozof a vrut să identifice în viziunea organică, atribuită de poet spiritului românesc, o „influență” a naturismului lui Ludwig Klages. Mulți din acești poezii neagă că ar fi citit sau că ar fi avut o minimă atinență cu unele prezumtive „modele”. Printre ei se numără și Rilke însuși. În cadrul unui vestit chestionar ce i s-a prezentat, și unde i se formulează întrebarea dacă, în creația sa, n-a fost cumva impresionat de gândirea lui Avenarius și a lui Mach, poetul replică, surprinzător, că n-a citit în viața lui filozofie. Ba mai mult, cu altă ocazie, Rilke mărturisește că n-a citit nimic de Shakespeare, și că nu-l cunoaște.

Din rațiunea invocată mai sus, unii poezii celebri înclină să-și afirme — cel mai adesea sincer — latura lor de „ignorantă” în cultură. Faptul ar putea să treacă neobservat dacă el n-ar încuraja pe unii scriitori, mai puțin celebri să practice autentică incultură. Dacă ei l-au luat, din auzite, ca model pe Rilke sau pe vreun alt poet ilustru, s-au înșelat radical în calculele lor. Ațția din marii scriitori destăinuiesc mai bucuroși ceea ce nu cunosc decât ceea ce cunosc. Așa și Rilke, care era, în fond, un erudit și un geniu, cu o serie de cunoștințe extrem de extinse. De la inițierea în exemplarele artistice cele mai

rare ale Evului Mediu francez și german până la învățarea limbii daneze ca să-l citească pe Jakobson, cultura sa s-a dovedit imensă. Nu este cazul să facem un inventar al ei. Destul numai să amintim că până și unele invenții științifice din vremea tinereții sale, cum ar fi a fonografului, i-a fecundat imaginativ mîntea prin ideea de *Urgeräusch* (zgomot originar), idee de amploare cosmică. Așadar, Rilke cade răstănor ca model de incultură pentru scriitori. Unii poezii, tot atât de ilustrați, fac alți gen de afirmații în favoarea originalității lor,

semnificații

dar în dauna propriei culturi. Ei nu recurg la declarații atât de radicale, cum este aceea a lui Rilke, că n-a citit niciodată filozofie. În schimb, însă, promovează idei paradoxale cu privire la ideea de cultură. Acesta ar fi cazul lui Valéry. Cultură, după el, este numai ceea care își rămîne după ce ai uitat toate cărțile pe care le-ai citit. Natural că, prin aceasta, poetul taie curajul oricui ar dori să-i descopere vreo influență străină și să atingă implicit ceva din originalitatea sa exclusivă.

Și aici, ca și în cazul lui Rilke, se înșală unii scriitori comozii, care, autorizându-se de la afirmația poetului francez, parcurg doar superficial unele cărți, cu dorința utopistă să le uite. Pentru Valéry această uitare nu înseamnă ignorare ci, dimpotrivă, asimilare atât de profundă a celor citite, încît ele ajung să facă cu tine corp comun, și să se desprindă de autorul lor. Dar și acesta ar fi un deziderat ideal, fiindcă, în

fond, autorul *Cimitirului marin* își amintește foarte bine tot ce a citit. Altfel n-ar fi scris cu cunoscuta lui acribie și exactitate despre ațția scriitorii, începînd cu acela minunat eseu despre Stendhal, pe care ar părea, după toate indicile, că nu l-a uitat deloc.

În primul rînd, cu toate aparențele contrare, nimic nu pledează realmente pentru incultura scriitorului. În al doilea rînd, cultura nu este incompatibilă cu ideea de originalitate în creație. Dimpotrivă, cu cit mai de cunoștințe al poetului este mai vast și mai intens străbătut, cu atât capătă el sugestii și puncte de plecare mai ample, care sporesc dimensiunile sale originale. Ațția din cei mai mari poezii ai epocilor lor, un Virgiliu, un Dante, un Goethe, au fost și cei mai mari învățați ai acelor epoci. Ideea se extinde cu aceeași valabilitate și în aria noastră. Toată lumea știe că Eminescu este cel mai mare poet român. Mai puțin știu, însă, că el este și unul din cei mai mari erudiți români ai vremii sale, și aceasta numai cu ceea ce a putut să achiziționeze pînă la 33 de ani. Studiile eminesciene au ajuns, însă, la noi în stadiul pe care l-au atins demult studiile goetheene în Germania și cele dantești în Italia. După o primă perioadă de investigație, în care aceste figuri uriașe uluiesc exclusiv prin poezia lor, urmează o doua fază, care le privește concomitent erudiția și inițiativele lor creatoare în alte domenii de cunoaștere. În această privință, mari surprize, legate de Eminescu, se anunță apropiate. Faptul ar putea să dea de gînd poezilor noștri de astăzi în vederea unei verificări temeinice a propriei lor culturi.

Edgar PAPU

Desene de COSTEL E. DRAGAN

umanități

Omul și dublul său

Priviți măștile din lemn sculptat ori pe cele folosite în jocul unchișilor din satele moldovene, obtiene ori maramureșene. Cu ochelarii etnografului sau istoricului veți vedea într-unul din aceste măști, o comunitate de geți-dace; masa din pantomimele arhaice ale cultului dionisiac, din dansul baic care, după Lucian de Samosata „era foarte îndrăgît în Ionia și în Pont”; măștile jocurilor țărănești medievale — cucu, rusalii, călușarii, unchișii, alaurile și pantomimele țărănești de mascaradă. Scoțind însă ochelarii cu dioptrii mai mult sau mai puțin precise ale omului de știință, ochiul nostru neprevenit va surprinde cu o înfiorare ezîntînd între oroare și ris farmecul strănii al măștilor.

Intruchipări de basm ale prea umane închipuirii. Omul și-a încorporat prejudecățile imaginației și sensibilității în aceste măști. El și-a intruchipat Dublul într-o Mască pe care a voit să o vadă însuflețită, jucînd jocul cînd hazliu cînd trist al vieții. Fecunditatea solului, sărbătorile legate de schimbarea anotimpurilor, de echinoclii și solstiții, pînă și modificările mari în harta cerului erau celebrate prin jocurile cu măști, joc sacru pentru cel din vechimea temătoare de puterile magice și încrezătoare în virtuțile rite-

tuale. Joc de sărbătoare, de petrecere, cu evidente valențe artistice, în zilele noastre.

De unde, însă, această plăcere a omului de a-și vedea Dublul într-o mască? Vechii elini și latini aveau un cuvînt pe care l-am moștenit, *prosopon* în greacă sau *persona* în latină, un cuvînt cu dublu sens. *Prosopon* (sau latinul *persona*) însemna, în același timp, *chipul*, fața ori figura naturală a omului și *mască* sa, figura artificială, indesebi mască teatrală. Din acest dublu sens al cuvîntului a derivat, mai tîrziu, înțelesul modern al *persoanei* umane. Așadar, *chip* și *mască* sînt, la origine, legate placenter. Destinul omului comportă cultivarea propriului *chip*, protejarea sa într-un dublu al său, identificarea cu sine într-altul. Întreg jocul conștiinței, este prefigurată în acest joc popular al omului cu mască.

Mitul lui Narcis are, în această privință, a raporturilor omului cu dublul său, un tîlc cert. Orbecînd prin universul opac al lucrurilor care primeau lumina fără să o răsfrîngă, Omul a dat peste luciul lacului ațpit între trestii. Și cel care, pînă atunci, a văzut într-o lume orăbă doar pupila tulbură a fiarei privindu-l, s-a descoperit pe sine, în ochiul limpede al apei. Era el însuși, acolo, în oglinda cea neagră, și nu era el. La înflînirea în lumină a ochiului cu întunecata oglindă s-a ivit *chipul*. Clipă de epocală descoperire. De acum omul care s-a văzut pe sine, se va recunoaște mereu pe sine, nu se va mai putea uita. Prin chipul abia întrezărit în undă, omul devine conștient de sine, și, printre altele, de un dar al *închipuirii*. Astfel, chiar închizînd ochii, în luciul dinăuntru, ca prin abur, chipul a prins ființă în închipuire. Omul s-a descoperit pe sine, răsfrînt în sine. Și s-a prins în joc cu dublul său. Joc cu o umbră care își cere *întruchiparea*.

Privind o mască de „moș” din Vlasca, Maramureș ori Dobrogea, vezi în aceste amasorii ale teatrului popular nu numai un mod de *exprimare* a realității umane, ci și unul de *realizare* a unei asemenea realități. O creație estetică ce are la bază un proces de conștiință. Omul se dedublează pentru a se judeca pe sine. Este evidentă intenția moralizatoare în proiectarea acestor măști populare. Cele mai multe măști au un vădit caracter parodic. Grotescul, ironia, comicul care determină stilul măștilor sînt valori estetice dar, în același timp, corelate cu valori etice. În jocul „cucilor”, mascaradă ce se menține încă în zilele noastre în cîmpia Dunării, cei ce poartă „chipuri” sau „țigve” simulează parodic evenimentele locale, fapte petrecute în sat, travestirea îngăduind caricatura, satira morală.

Căci nu e intîlnire mai spectaculoasă decît a omului cu dublul său. Artă străveche, născătoare de monștri a omului arhaic reda, în tragic ori grotesc, chipul zămisitorului ei. Dar nu este, oare, arta omului din toate timpurile, și, firește, din zilele noastre, un asemenea proces al omului care se confruntă cu dublul său, cu reflectările, proiectiile sale? Ca și arta, conștiința noastră, cea mai înaltă instanță umană, porcede tot dintr-o asemenea dedublare. Persoana umană are nevoie — precum ne-o indică timon-ul cuvîntului — de o intîlnire a omului cu dublul său. Jocul trădînd o fantezie debordantă a anonimilor creatori populari de măști te îndeamnă la meditație. Jocul omului cu mască sa — chiar dacă se prezintă sub aspecte grotesc-carnavalizate — este întotdeauna plin de tîlcuri grave pentru destinul omului.

S-ar putea pătrunde în arcanele acestui „joc” prin analiza semantică a prodigiosului cuvînt românesc, *chip*, și a cuvintelor derivate din acesta: *închipuire*, *întruchipare*. Raporturile pe care le subînțelege această sferă semantică sînt determinate atît în procesul creației cit și în acela al conștiinței creatorului. Proiectăm în imagini sau idei chipul nostru, al timpului, al universului nostru. *Închipuirea* formătoare de modele a artistului sau a savantului organizează acest univers. Iar opera noastră e *întruchiparea* eforturilor conștiinței noastre spre realizarea proiectului ei. Dialog al conștiinței, opera e joc suprem al Omului cu Dublul său.

Nicolae BALOTĂ

D-ale memorialisticii

Totdeauna ne-a surprins marea ispită în care cad prea des chiar și literați încercați și dotați cu spirit de autocontrol: aceea a literaturii-zării. Menținerea în zona strictă a adevărului (care este sau acela pur și simplu, sau acela al literaturii) e atît de greu încît domeniile se încăleacă mereu iar acceptarea unor texte cu valoare documentară produse de unii literați e aproape cu neputință.

Ne vin în minte mereu paginile lui Brătescu-Voinești, scriitor, indeobște cunoscut prin lipsa lui de fantezie dar care într-o anumite ocazie s-a apucat totuși să brodeze una, încercînd să dea un temel autobiografic situației sentimentale din *Luceafărul* lui Eminescu și identificînd în Cătălina pe Veronica Micle iar în paj pe Caragiale. Imprejurarea, povestită „mult mai tîrziu”, adică într-o epocă în care controlul era mai greu, i-ar fi fost dezvăluită de Maioreșcu (spirit prin excelență cumpănat în afirmații) care și-ar fi atribuit rolul Demiurgului, mai mult sfătuitor al rătăcitului în mrejele iubirii pămîntești Luceafăr.

Noroc că această poveste a fost repede redusă la neant de pana bine ascuțita a lui Ș. Cioculescu — altfel istoria literară ar fi avut de înregistrat în paralel cu adevărul și o legendă, greu de extirpat din conștiința marelui public.

Dar învățătura de minte n-a fost, și de atunci începe a proliferat o literatură de pretins interes documentar în care scriitorii sînt deopotrivă autori și personaje și în care doar adevărul e de multe ori în suferință. Se uită că eroarea e omească, iar fantezia e mai ales a scriitorilor, care se definesc chiar ca niște profesioniști ai fantazării. În acest sens, mărturiile lor trebuie totdeauna suspectate. Astfel, un evocator al vieții lui Camil Petrescu ne-a dat o informație pe care nici un martor al existenței scriitorului n-a confirmat-o pînă acum: că autorul *Ultimii nopți* ar fi fost căsătorit prin 1930 iar soția lui s-ar fi sinucis aruncîndu-se în Dimboviza. Tot el afirmă în aceeași carte că I. L. Caragiale a avut două fete: Tușki și Puski, deși e notoriu că marea dramaturg a avut din căsătorie sa un băiat și o fată. Altul ne-a povestit, dîndu-ne replicile în amănunțime, cum Chendi i-a reproșat lui Coșbuc neînțelegerea acestuia pentru intrarea României în primul război mondial. Or, scena, dată august 1915, a avut loc după ce Chendi părăsise această lume de vreo doi ani!

Uneori acest fel de afirmații sînt de o asemenea importanță încît interpretări cu mari urmări în istoria literară se constituie pe baza lor. Așa, de pildă, Ibrăileanu a afirmat că l-a auzit de mai multe ori pe Caragiale vorbindu-și eroii și spunînd de pe ei: — „Ii urăsc, mă!” Zarifopol, care, nu e nici el un oarecine, afirma dimpotrivă că scriitorul își iubea „oamenii” literari și se îndușea cu vorbele — „Uite-i ce drăgușii sînt!” Să mai înțelegă cine vrea ce vrea!

Să ne mai amintim o împrejurare de importanță în istoria literară relatată felurit de doi memorialiști: debutul lui Mateiu Caragiale cu poeziile sale la „Viața românească”. Ștefana Velisar ne spune că ele au fost bine primite și că redacția l-a sărbătorit și pe fiu și pe tată pentru succes. M. Sevastos în ale sale *Amintiri de la „Viața românească”* (1956, p. 103) susține dimpotrivă, că poeziile lui Mateiu n-au plăcut și a fost necesară intervenția violentă

a tatălui său ca ele să fie publicate. Masa dată de redacție a avut rostul unui praznic „de împăcare”. Caragiale, nemulțumit de tratamentul aplicat literaturii primului său născut, ar fi plecat la București numai după ce l-a zmulit lui Ibrăileanu promisiunea că poeziile ulterioare se vor publica pe prima pagină a revistei, ceea ce nu era în tradiția ei. Ibrăileanu s-a executat, ca să menajeze susceptibilitatea lui nenec Ianu, (după ce acesta repuzise pe încă mai scepticul Topirceanu) dar a publicat poeziile într-un grupaj cu ale altor debutanți pentru ca gestul să-și piardă semnificația voită de irascibilul tată.

Din nou, nu mai înțelegem nimic, decît că eroarea omească e. Și, pentru că veni vorba de Mateiu, vom da unele date de indiscreție ce ne-au fost comunicate de un nepot al soției sale. Autorul *Craior...*, obișnuia să ia niște prinzuri copioase și de mare rafinament, în cadrul cărora erau de rigoare cinci feluri de mincare stropite în modul cel mai generos cu cel puțin două soiuri de vinuri. Cum e și firesc la aceste maratoane gastronomice nu putea fi însoțit de nimeni și, de aceea, marea om lua masa singur, sub privirile atente ale iubirei sale soții. La sfîrșit, îi era literalmente imposibil să se mai scoale de pe scaun. Efectul acestui fel de nutriție era că Mateiu se îngrășase în modul cel mai dezagreabil și era foarte energic și se spunea aceasta, căci vedea aici o aluzie la faptul că dăduse „de bine”. Spre deosebire de tatăl său care, în aceeași situație, își menținea silueta uscată și nervoasă, Matei își schimbase în mod vădit volumul și încerca să contracareze neplăcuta situație prin plimbări pe jos. Una din ele, făcută igienic și cu pasul măsurat, îl ducea, prin cartierul evocat cu predilecție în literatura sa, pînă în Calea Moșilor, unde, la o celebră băcănie cumpărată un anumit soi de brînză pe care l-o procura anumite patronul prăvăliei, și pe care o consuma ca pe un adjuvant al digestiei.

Nu știm care ar fi fost înfățișarea literaturii sale, dacă Mateiu Caragiale ar fi mîncat mai puțin și dacă nu cumva natura lui congestivă n-a cedat brusc, la un moment dat, tocmai pentru că era supusă la asemenea eforturi; fapt e că autorul *Craior*, întocmai ca ilustrul său părinte s-a trezit într-o bună zi mort — cum se spune pe limba pe care o iubeau și o cultivau amîndoi.

Mormîntul ultimului Caragiale este cea mai veche amintire literară a autorului acestor rînduri; intră-adevăr, încă din copilărie i-am vizitat locul de veci, aflat în imediata vecinătate al celui al familiei noastre. Aproape două decenii am fost singurul peregrin care ne-am oprit în fața acestui ilustru loc, năpădit de bălării. În puținele noastre convorbiri cu T. Vianu, l-am întrebat o dată, ce consideră mai important: să îngrijești mormîntul unui scriitor sau să scrii un studiu despre opera lui? Vianu a primit întrebarea cu toată mirarea ochilor săi adînci — într-adevăr, era o întrebare în spiritul lui. El, ca om care a citit multe și și-a pus o mulțime de întrebări, nu avea niciodată răspunsuri rapide și la îndemînă.

Dar scena de mai sus poate că nici n-a avut loc. Autorul acestor rînduri se consideră și el un profesionist al fantazării. Și nu-l obligă pe cititor să-l creadă pe cuvînt. Ba chiar nici nu-l roagă.

Alexandru GEORGE

„Parabolele”

lui Nicolae Moromete

(Urmare din pag. 3-4)

nesec retrospectiv reflecții amare. În comparație cu radicalismul de primă tinerețe al personajului, Nicolae se formează sub ochii noștri în acest roman ca un revoluționar echilibrat, matur. Transformările nu trezesc la distrugerea temeliei, noul nu exclude în chip absolut vechiul. Ceea ce personajul spune în felul lui, cu ceva din suavoarea tatălui său: „mie mi-ar fi putut veni în stîi englezești, să se păstreze și ce era bun înainte și să se facă și revoluție”. Nicolae Moromete recuperează trecutul, tradiția. În nici-un alt loc al romanului presiunea acestora nu e atît de intensă ca în capitoul ce descrie excursia improvizată de Nicolae și Simina prin împrejurimile satului morometean. Trecutul răsuflă cu ceva din forța sa legendară în această epocare fermecătoare în care cu un excelent simț al nuanțelor scriitorul a știut să introducă și o notă de supra-natural. Ceea ce umele însă în primul rînd peisajul de mister este ceea ce rămîne dincolo de marginea lui: pădurea Cotegeoașu. Punct absolut de referință înfricoșată al copilăriei eroului, cu ceva puternic și fabulos în ea, pădurea devine sediul și simbolul vieții de altădată. Invitat de Simina să-o viziteze, Nicolae refuză. Pădurea în care, copil fiind, nu îndrăznea să pătrundă niciodată, rămîne pentru el și acum interzis: ca un altar ce ascunde o fată.

Condiție a împlinirii interioare, solitudinea tinde însă să capete la Nicolae o înfățișare agresivă, de reclusiune refractară, de izolare completă în raport cu restul lumii. Ceea ce era firesc ca fază de tranziție devine exacerbată ca permanență. Personajul se cufundă în singurătate cu orgoliul de a ieși din ea invulnerabil. Solitudinea și pentru Nicolae o școală a puterii. Crima comisă în incinta „cas-tărilor” aproape sub ochii eroului (crimă în care sînt angrenate cîteva personaje secundare de remarcabilă forță artistică) scoate dintr-o dată în evidență inovata abstragere din prezent a lui Nicolae Moromete. Acesta asistase indiferent, cu o detașare de martor intimpator, la acumularea de ură din jur. Gestul fatal era previzibil. Atmosfera de la seră se încarcă însă fără ca Nicolae să se considere într-un fel implicat în ea. Dacă e adevărat că „nici un gest pe care îl facem nu e nevinovat” (cuvintele sînt ale personajului însuși), atunci el poate fi considerat într-o anumită măsură răspunzător pentru evenimentele tragice de la „casarii”.

Un admirabil prolog cu țărani ne pune la curent de la începutul cărții cu zvonurile contradictorii și incitate ce circula pe seama lui Nicolae. Tema personajului principal apare înaintea personajului propriu-zis. Din cîteva replici, din cîteva cuvinte, Marin Preda izbutește să creeze un puternic mit al eroului. Intrînd direct în acțiune, reușește personajul (artisticeste vorbind) să se ridice la înălțimea acestuia? În planul conștiinței, la nivelul profund al ființei, Nicolae Moromete e un personaj excepțional. Cîchul experiențelor fundamentale (a eroului) — extraordinară și descriere, crizei de decepție și deșug de după consumarea primului act sexual, a morții — cu memorabilele cuvinte pe care eroul le adresează preotului la începutul volumului II din Morometii, a violenței, a „imortalității” etc.), bogăția, adîncimea și complexitatea trăirilor, densitatea clipei paucă conferă protagonismului cărții o „plînditate” și o pondere deosebită. Baza personajului, ce să spunem, astfel, e solidă. În manifestările sale exterioare — și mai ales în atitudinile în care îl asază tribulațiile nu întotdeauna suficiente motivate artistic ale dragostei lui pentru Simina (dragoste care, acționînd din punct de vedere narativ în chip perfect logic ca un mecanism de smulgeră a eroului din solitudinea în care se îndrădăniase, se extinde până prea mult, în detrimenul unor mai ample dezbateri de idei, pentru care personajele au reale atitudini și nu doar premise eristă, rămînînd cu toate acestea inferioară, ca forță și frumusețe artistică, evocării altor iubiri: Ilie-Rada, Nicolae-Ileana), ca și în expresie, Nicolae Moromete este un om mai puțin convingător. Eroul nu și-a definit, încă, cu forță de reprezentare caracteristică celor mai bune personaje ale lui Marin Preda, tonul, limbajul, „stilul”. Pentru partea de sus, dacă ne putem exprima astfel, el se mai află, credem, în esență.

Hotărîrea lui Nicolae Moromete de a solicita, în finalul cărții, reintegrarea în activul de partid (la începutul romanului el refuzase o propunere în acest sens) semnifică reînnoirea printru oamnei a marelui singuratic. Din perspectiva experienței trecutului autorul notează într-un loc: „În politică, în afara oamenilor providențiali, care vin rar, ai de ales totdeauna între doi inși, unul ceva mai puțin rău decît celălalt, în timp ce al treilea, care ti-ar trebui, lipsește, nu există, nu se naște”. Nicolae vrea să fie acest „al treilea”, un om politic de tip nou, un revoluționar autentic. A obține poate atunci dreptul moral de a-și rosti pînă la capăt „parabolele”.

Tema esențială

(Urmare din pag. 3-4)

Pentru cine cunoaște în chip temeinic opera epică a lui Marin Preda și ia aminte în același timp la „tezele” morale, filozofice și, desigur, estetice din cartea *Imposibilități* întoarcere, schimburi de replici de mare valoare a unei adevărate table de legi în virtutea căreia este examinat pas cu pas dilematicul destin al lui Nicolae Moromete.

Nu mai puțin impresionantă ni se pare soluția epică adoptată de autor. Situat într-un unghi de înțelegere a faptelor de o claritate aparent ostentativă, Marin Preda acordă romanului de intrigă eroică virtualități nelimitate în direcția iradiției ideatice și a amplitudinii tragismului moral. Prezența cuplului tulbură tocmai prin apăsătoare sa de a face din iubire un mod de viață capabil să-și asune întrebările ce gravitează în jurul condiției umane contemporane. Departe de a se constitui în paleativ sau în mijloc de abstragere din contingent, iubirea, în Marele singuratic, devine sursa deciziilor interogații orientate în direcțiile esențiale ale existenței; raporturile acestora cu istoria și cu societatea, dualitatea individ-colectivitate, modul de a înțelege sensurile morale ale vieții din unghi estetic față de cel ce își trage argumentele din experiența practică nemijlocită aparținînd „omului comun”, iată, așadar, nu mai cîteva din „subproblemele” pe care le polarizează tema erotică a cărții. Oricare dintre ele este susceptibilă de o interpretare critică aparte, dacă tindem să epuizăm cuplul silita la „subteme” a romanului Marele singuratic. Se înțelege, nu putem angaja, în cronica de față, la o asemenea operațiune ce reclamă eforturile unui studiu de întinse dimensiuni. Ne mărginim doar să accentuăm asupra originalității de care dă dovadă romanul în decursul întregii lui desfășurări în sensul implicării „subtemelor” enumerate în destinația celor două personaje centrale, Nicolae și Simina. Singurul amendament pe care l-am aduce totuși acestei afirmații ar fi următorul: dacă, rezolvarea ultimei din „subtemele” mai sus formulate beneficiază de traiectoria desenată de destinul sublim-tragic al Siminei (ne referim în destinația celor două personaje centrale, Nicolae și Simina. Singurul amendament pe care l-am aduce totuși acestei afirmații ar fi următorul: dacă, rezolvarea ultimei din „subtemele” mai sus formulate beneficiază de traiectoria desenată de destinul sublim-tragic al Siminei (ne referim în procesul de devenire pe scara descoperirii de sine ca artistă prin care trece eroina), în același timp, nu putem omite imixtiunea unor pasaje de portretistică caricaturizantă și a unor considerații teoretice privind condiția artei moderne de un conținut cel puțin controversabil.

În fine, de o eficacitate extraordinară este un alt plan narativ al romanului. Ne referim la acuitatea rememorațiilor lui Nicolae și, strîns legate de acestea, la reparțiile lui Ilie Moromete în ultima parte a romanului. De data aceasta, prozatorul propune celor doi eroi centrali puncte de reper cu valoare simbolică. În special pentru Nicolae, amintirea vîrstei trecute are semnificația unui moment de anvergură mitică, iar fascinația față de destinul bătrînului său tată este de-a dreptul coplesitoare.

Cît despre epilogul romanului, să nu ne lășăm înșelați de aparențe: „marele singuratic”, în ciuda mirării noastre, mai are puterea de a lua totul de la început. Unde va ajunge? Iată întrebarea ce ne urmărește după încheierea lecturii cărții. E o întrebare la care — cine știe? — poate ne va răspunde următorul roman al lui Marin Preda.

max jacob

Poeme

Pămîntul

Purtați-mă deasupra făclilor negre ale pămîntului.
Deasupra coarnelor veninoase ale pămîntului.
Pace nu-i decit deasupra șerpilor pămîntului.
Pămîntul e-o gură mare și minjită:
Sughiturile, hohotele lui de ris,
Tusea și respirația lui, horcăitul cînd doarme,
Toate îmi zădresc inima. Smulgeți-mă afară!
Sgîlție-mă tare Pămîntule, leapădă-mă și m-alungă.
Nepămînteană forță, m-agăț de steagul tău de mătase!
Și-un mare vînt mă pierde în faldul tău vibrînd.
Plesnesc de-atîtea vrăsmășii cu mine insumi,
Îmi sint precum un scripet și-un car de răfuieți
Și n-o să dorm decit dacă mă iei în seamă.
Vă pizmuiesc o, pasăre phönix, pe voi fazani de aur și condori!

Dați-mi covorul fermecat să mă poarte
Deasupra tunetului și deasupra
Cristalului ușilor voastre.

În zori

Cine-L așteaptă-n zorii cei fragezi, sidefii?
Iarba înecată-n rouă, arbore și cuib și crîng
Toate-s gata și așteaptă clipa ce le va sfinți
Frunzele-amorțite-n noapte cînd de frigul ei se frîng.

Dragostea destramă vîlul nopții
Jefuînd crînguri de roze
Dragostea revarsă-n paturi jerbe vii de trandafiri

Marea-i aurie undă și rotundă cum e cerul
Cerul e rotund ca marea.

Și umbrarele-așipte-n jocul razelor tresar!
Se așteaptă doar cîntarea.

Se încearcă blînd o liră.
Pare un sfîrșit de lume sau începe începutul.
Nu va mai fi dar odihnă! Gîia la incheeturi trosnește.
Este marea-nsmîntare.

Trezește-te frumoasă adormită, tu ce păstrezi secretul
fericirii

Există dar un zeu ce ne grăiește-n zori
și tu ești acel zeu.

Tu ești, tu mică și scumpă natură, uriașă fire
a Pămîntului. Fie ca soarele iar să ne dea
înmiresmatele flori, dulcele Palat de răcoare-al verdeții.

Teama

Au rinjete-înpămîntătoare, se năpustesc la vale urlînd.
Par beți și nu sint. Dau să alerg dar știu prea bine că
nu e cu puțință. Năpasta! totul se năruie! Bărbații aștia

Intuneceți și ascunși! Cea din urmă tortură: cei care
vor fi rezistați (cum să moară în plus?) vor fi zvirlîți în
apă clocotindă. Și nici o amintire care să mîngie. Tre-
ziți-mă din acest somn al sudorii și crimei.
Treziți-mă înainte s-adorm.

Strada Ravignan

„Nu te scalzi de două ori în același riu” spunea Heraclit
filozoful. Ei sint mereu aceiași care urcă. Veseli sau
posomorîți ei trec la aceleași ore. O, trecători ai străzii
Ravignan: v-am botezat cu numele defuncției Istoriei!
Iată-l pe Agamemnon! Iată-o pe doamna Hanska! Uli-
se-i un lăptar! Patrocle e în josul străzii după cum Fa-

In românește de VASILE NICOLESCU

raon mi-e vecin. Castor și Polux sint damele de la etajul
cinci. Dar tu, bătrîn stringător de zdrențe, tu care-n di-
mineața ca de basm, te-apropii să stringi resturile încă
vii pe cînd eu suflu-n lampă, tu cel pe care încă nu te
știu, sărman și tainic stringător de zdrențe, o ție și-am
dat un nume de faimă și ales, și-am spus Dostoievsky.

Hanul „La Trei Scatoalce“

Hanul „La Trei Scatoalce“-i de pomîră; adună
Amanți la giugiuleală ce-și lasă-apoi arzună
Scris cu-n cuțit pe ziduri numele drag, perechea,
Cine-a iubit pe cine și-n care a dat strechea.
Și-o cătană pocită de unii Pirnaie
Lăsîndu-și cazarma a făcut-o de oaie,
Cu un briceag pe cînte a zgîriat o mare
Sus în tavanu-albastru-nnegrit de felinare,
O mare-n care peștii cu ochii ciob de sticlă
Sub raftu-n care zace uscată-o ciocolată
Aripi de păsări trase-n frigare dintr-odată
Zboară-n ungheru-n care e goală cărămida.

Max Jacob și tragedia iluziei

Ce tărîm virginal pentru o estetică a
sonnelor ar putea releva amatorilor
de insolit cu orice preț opera poetică
a autorului „Aparării lui Tartuffe”.
„Corneliului de zaruri” sau al ciudatei
alcătuirii intitulată „Saint-Maxorel” în
care intră ca telosul o dramă ce-
lestă, poeme mistice și burlești. Ce
plonjon spectaculos ar oferi spațiul
interior al acestei opere pentru cău-
tătorii de „incubații subliminale” ai
suprarealismului, avizi și ei de stări
de cosmar, de premoniții, de viziuni
obsesive, de deliruri hipnagogice!
Există nelindioș unele elemente sau
date ale vieții lăuntrice a poetului care
ar conferi acestor demersuri imaginare
calitatea strictă a unor puncte de ple-
care sau semne de întrebare. Ar fi
suficient să amintim numai de starea
lui de neînșite (chiar dacă o neagă:
Je ne suis pas venu pour l'angoisse)
stare profund reală, mereu crescîndă
și pusă obstinat în relație cu condiția
morții sale, obsesie legată de momen-
tul în care se va săvîrși acest eveni-
ment. Faptul e marcat încă de la în-
ceputul creației sale poetice și accen-
tuit pe măsură ce se deapănă anii. E
revelatoare în acest sens „meditația”
sa scrisă în 1920 după ieșirea din spi-
talului Lariboisière sau alta înedită, ci-
tată de A. Billy după M. Colle: „Cînd
voi muri? Unde? Cum? Va fi la spi-
tal? Va fi în această cameră?” etc.
Nu mai înregistrăm nici complicata și
fascinanta sa boemă artistică (dintre
1901 și 1909, alături de Picasso, Juan
Gris, Van Donguen, perioadă din
strada Ravignan, cu urmărl răsună-
toare pentru nașterea cubismului) pe-

rioadele succesive de sfărîmări lăun-
trice, de iluzii și umilință, sau de
boema religioasă care se va instala în
spiritul său pînă la moarte. Dar mai
presus de datele amintite, mai presus
de simbolurile, de structurile meta-
forice obsesive, de motivele lor colo-
ristice (obsesia culorii roz și a nuan-
țelor acestei culori) sau muzicale, de
cuvintele goante și surprinzătoare, de
cuvintele rare sau născocite, de stările
sufletești lunecătoare, sublim agitate
sau ceremonios extatice, dincolo de
contradicțiile tulburătoare ale acestei
sensibilități unice se exprimă nevoia
durerii de unitate, de comprimare
sub semnul dorinței de comunicare, de
dialog cu umanitatea și elementele.
Sîncez vorbind există — între dimen-
siunile tragice ale existenței poetului
— prea multă umanitate sau nostalgie
a umanității, prea multă suferință,
sfîșiere, răsturnare și în cele din
urmă martiriu pentru a descifra enig-
ma operii în eprubeta demersului
critic de care vorbeam la început.
Max Jacob e un mim superior și fan-
tast jucîndu-și în poezie propria-i tra-
gedie: tragedia iluziei și a destinului
său. Un ciudat complex de penitență
avîndu-și probabil originea în sensi-
bilitatea lui excepțională dar și în du-
ritatea existenței care-l înconjoară, o
boemă prelungită cu remanere pînă
la limitele anonimatului chinovit,
meseriile încerte pe care le încearcă
(critic de artă, secretar al unui avocat,
preceptor, amplotaiat, călugăr) au a-
dîncit la poet un anume instinct al
iluziei, nevoia de a se lăsa absorbit de
propria-i legendă. Pentru a trăi în

acord cu sine însuși, pentru a crea un
acord infim în oceanul dezacordat,
convulsiv al existenței, pentru a se în-
scrie pe o traiectorie uman necesară,
poetul își hrănește aparentele, visele cu
propriu-i singe. Cultivînd aparentele,
spune un critic al său (André Marissel)
„el le confundă, le tulbură și nu are
decit un singur scop: să abată aten-
ția de la tentativa sa de a căuta ab-
solutul. Fiecare poem al lui Max Jacob
apare astfel ca o interrupere, ca un
spațiu de timp pus între paramente,
un divertisment de la distanță, o
glumă bună și rea spusă de un
tinăr, o grimasă de sentimental
„ecorce”. O răscoală. Ceea ce subli-
niază adevărul că bufonada lui Jacob
— nu de puține ori verbală, dezvălînd
valente de rară expresivitate —
e la rîndul ei mai mult aparentă.
Poetul ride de cele mai multe ori ca
să nu plîngă. De aceea și risul lui are
o claviatură afit de variată de la
risul tandru sau timid la cel crispăt
sau halucinant, de la risul duos, nes-
fîrșit de duos, aproape umil pînă la
cel care vede alcătuirea secretă a
realului și se retrage înfricoșat. Nu
cred așadar că poetul tîrît de na-
ziști în sinistrul lagăr de la Drancy
— faimosul peron al morții — ar fi
murt binecuvîntînd „martiriul care
începe” cu ochii rătăciți spre cer. Cred
că Jacob a murit rîzînd înfricoșat; o
murt retrăgîndu-se, ca un orb în cerul
spaimii lăuntrice, de pe scena unei
lumi pe care ura apropiului o con-
fundase vremelnic în beznă.

V. N.

Saltimbanca din vagonul de clasa a III-a

O saltimbanca — saltimbanc,
la nouă jumătate — țanc
sări-n expresul Paris — Nantes.
Ia seama, pui de saltimbanc
să nu-ți muști buza, na-i un franc.
Și-i cîntă inima-mbătută:
să zbori prin noaptea minunată
pe lingă-un riu, în sus, într-una
prin noaptea-ntrăeagă, doar de una.
Dar singură n-or să mă lase
să dorm cu visu-mi de mătase.
Frați din Saumur! Prieteni, frați,
vă rog un fleac: nu vă urcați
în ăst vagon, ce ciștițați!
Și-o poartă-un vis către jerseu-i galben
Ce-atit de bine lingă păr îi șade
cînd păru-și svirle-nchipuînd arcade.
O poartă-un jînd spre soțul ei — mai tinăr —
și spre copilul care — orice-ar spune —
de la distanță-i a minune.

Saltimbanca-i o cerkeză care
bate toba cea mai mare.
Frumoasă, nu se grozăvește niciodată
și are buze roșii de tomată.

Perspectiva

O vedere la munte cu-o casă albă
cu turnuri,
Noapte! văd o fereastră luminată,
Sint două turnulețe, două, ca două turturele
Și-n spatele ferestrei și în casă
E dragoste, dragoste-n lumini scaldată
E dragoste din belșug, grăind înaripată,
La cel de-al treilea etaj la casei
La cel de-al treilea etaj, în altă cameră,
O cameră fără lumină e un mort
Și toată durerea morții e-acolo,
Tot belșugul durerii
Și aripa durerii
Și graiul durerii
Vedere perspectivă cu-o casă albă
cu turnuri,

Bibliofilul

Legătura cărții e un grilaj aurit care încar-
cerează papagali smălțați în mii de culori,
corăbii cu pînze înfiripate din timbre poștale,
sultani care își poartă pe frunte, cunună, gră-
dinile, ca să arate cit sint de copleșitoare. Car-
tea încarcerează eroine care sint foarte sār-
mane, vapoare minjite cumplit de fum și biete
vrăbii cenușii.
Autorul însuși e o feastă prizonieră unui
strașnic perete alb (mă gîndesc la gulerul țea-
pân al cămășii lui)

Desene de MAX JACOB

Dragostea apropiului

lui Rousselot

Cine a văzut o broască rîioasă traversînd stra-
da? un omuleț: nici o păpușă nu e mai mică.
Se tirșuie pe genunchi: îi e rușine, despre asta
să fie vorba...? Nu! e reumatică, un picior îi
rămîne în urmă, îl trage după ea! dar unde
se duce în halul ăsta? biet clown, ea iese din
canal. Nimeni n-a băgat-o în seamă pe stra-
dă. Nimeni nu mă lua nici pe mine altădată
în seamă pe stradă, acum copiii își bat joc de
steaua mea galbenă. Fericită broască rîioa-
să! Tu nu ești însemnată cu steaua galbenă.

Luceafărul

Revistă editată de
UNIUNEA SCRITORILOR
din REPUBLICA SOCIALISTĂ
ROMÂNIA

Redactor șef: Virgil Teodorescu
Redactori șefi adjuncți:
Cezar Baltag, Fănuș Neagu,
Adriana Păunescu
Secretar general de redacție:
Constantina Teiu

REDACȚIA:

București, Bd. Ana Ipătescu 10
Telefon: 11 51 54; 12 10 10

ADMINISTRAȚIA:

Soseaua Kiseleff 10, tel: 10 33 09

ABONAMENTELE:

3 luni — 13 lei; 6 luni — 26 lei; 1 an — 52 lei

Tiparul executat la

COMBINATUL POLIGRAFIC „CASA ȘCINTEI”

Prezentarea grafică: Mircea Popescu

Pașinator: Nicolae Ion